

# prosvetni delavec

Glasilo delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti Slovenije,  
Ljubljana, 25. maja 1981 – št. 10 – letnik XXXII

## K notranji reformi

V razpravah o novi podobi osnovnega in usmerjenega izobraževanja in vzgoje namenjajo v zadnjem času — pri nas in drugje po Jugoslaviji — večjo pozornost tudi vprašanju: kako hkrati s spreminjanjem družbeno-gospodarskih temeljev in podružbljanjem vzgoje in izobraževanja dvigniti tudi kakovost in učinkovitost samega učnega procesa, kako v njem uspešneje uveljaviti načela, zapisana v družbe-

no-političnih dokumentih; kako uresničiti v vzgojno-izobraževalni praksi novejša spoznanja znanosti o vzgoji in izobraževanju ter doseči v vseh vzgojno-izobraževalnih organizacijah razmeroma visoko strokovno ravnanje, ki jo posamezne med njimi že dosegajo.

V zadnjem času je več medrepubliških strokovnih posvetov opozorilo, da se notranja podoba vzgojno-izobraževalnega dela,

zlasti v usmerjenem izobraževanju, ne spreminja v skladu s pričakovani. Kjer so že pred leti uvedli v srednje šole nove programe in učbenike, ugotavljajo, da se kljub zunanjim spremembam sam učni proces v svojih temeljih ni bistveno spremenil. Učitelji ostajajo pri frontalnem pouku in prevladujoči predavateljski vlogi, učenci so bolj ali manj pasivni udeleženci tega procesa, ki vodi le k reproduk-

tivnemu znanju. V nekaterih republikah ugotavljajo, da se zadovoljujejo z manj zahtevnimi spoznavnimi in vzgojnimi cilji. Tam, kjer kar tretjina srednješolcev ne zmore niti teh zahtev, se sprašujejo, ali jim učenci niso kos ali pa morda staromodno zasnovan pouk ne prebujajo v njih več prave volje za učenje, v katerem ne vidijo pravega pomena in življenjske vrednosti. Te ocene izrekajo strokovni in družbenopolitični delavci, katerih beseda ima veljavo. Ne bi bilo torej modro, če bi te izkušnje drugih omalovaževali.

Na področju vzgoje in izobraževanja je zdaj vsa Jugoslavija v reformi; je velik laboratorij, v katerem vsak zase in vsi skupaj iščemo in preverjamo tudi najboljše poti do notranje reforme osnovnega in usmerjenega izobraževanja, oprti na ista načela in z istimi cilji pred seboj. Naravno je torej, da se učimo ne le na svojih temveč tudi na izkušnjah drugih, da svoje izsledke posredujemo drugim in smo sprejemljivi za njihova spoznanja. Eno izmed takih temeljnih spoznanj je, da lahko ustvarjalno uresničuje nove programske zamisli samo učitelj, ki je dojel njihovega duha, sprejel nove zamisli kot svoje in ki ve, kako mora te zamisli uresničevati pri svojem delu. Vse kaže, da tako pri izobraževanju kot pri dopolnilnem usposabljanju in izpopolnjevanju delavcev s področja vzgoje in izobraževanja ostajamo tudi mi pogosto le pri manj zahtevnih spoznavnih in vzgojnih ciljih. Zadovoljujemo se z učiteljevo seznanjenostjo z novimi nalogami tudi tedaj, ko bi ga morali operativno usposobiti za njihovo uresničevanje. Zadovoljujemo se s tem, da učitelj pristaja na nove naloge tudi tedaj, ko le visoka zavzetost in revolucionarni zanos lahko vodita do kakovostnih premikov in notranje reforme.

»Brez temeljitega izobraževanja učiteljstva, ki mu bosta na voljo še razvita pedagoška misel in vsakodnevna strokovna pomoč, globljim reformnim nalogam ne bomo kos,« je zapisal na straneh našega glasila pred kratkim prof. Franc Strmčnik. Brez temeljite usposobljenosti, primerne ozračja v učiteljskih kolektivih in spontanega reformnega poletja ne moremo pričakovati tiste ustvarjalnosti, ki lahko spodbuja razcvet toliko poudarjene ustvarjalnosti mladih. Marsikateri trdijo, da so učitelji premalo zavzeti za reformo

in premalo ustvarjalni. Morda zato, ker preveč poudarjamo učitelja zgolj kot izvajalca programov, premalo pa hkrati kot soustvarjalca notranje preobrazbe vzgoje in izobraževanja. Morda smo vse premalo vrednotili napredne dosežke naše pedagoške prakse in ustvarjalnost v učiteljevem delu. Morda smo premalo mislili na to, da lahko samoupravne socialistične odnose vnaša v učni proces predvsem tisti učitelj, ki jih sam živi in doživlja kot vrednoto.

Na poti k notranji reformi potrebuje učitelj tudi konkretno strokovno pomoč. »Učitelji menimo, da smo preveč obremenjeni,« je v naši anketi o prihodnjem razvoju osnovne šole zapisala Franja Zorman in hkrati predlagala, naj bi bile novosti, nastale v pedagoški praksi, »po kar se le da kratki poti kakovostno izboljšane in strokovno oplemenitene, da bi rabile širokemu krogu prosvetnih delavcev.« Morda nam manjka več tega tvornega in živega stika med teorijo in prakso, med razvojnimi in raziskovalnimi organizacijami na eni strani ter vzgojno-izobraževalnimi organizacijami na drugi. Tako bi dobili strokoven odgovor na mnoga določna vprašanja reforme, učiteljem pa bi omogočili, da bi po bolj smotrni poti dosegli večji uspeh in boljši delovni učinek. Pravimo, da je znanost postala proizvodna sila in da ima čedalje večji vpliv na samo delovno storilnost. Mar to ne velja tudi za znanost o vzgoji in izobraževanju, za pedagoško in andragoško znanost? Nemara ne moremo prav zanjo trditi, da zna samo razlagati stvarnost, ne ve pa povedati, kako naj jo učitelj spreminja? Verjetno je bliže resnici druga trditev, da je med znanostjo in prakso premalo živega stika in medsebojnega plemenitenja, kar bi hkrati z ugodnejšimi zunanjimi možnostmi vodilo k hitrejši notranji preobrazbi vzgoje in izobraževanja.

Vsa ta in druga vprašanja se odpirajo v razpravah o reformnih načrtih in prizadevanjih. Lahko jih obidem, jih proglašimo za manj pomembna ali molčimo o njih. Vendar se prej ali slej znova vračajo na dnevni red, kot povedo izkušnje drugih republik. Zato moramo na ta vprašanja iskati odgovor že zdaj vsi, ki smo odgovorni za uresničenje reformnih ciljev, zlasti pa delavci v vzgoji in izobraževanju.

JOŽE VALENTINČIČ



Različni rodovi — različni zorni koti (Foto: Miran Novšak)

## Med drugim preberite

- V PRIPRAVI JE PROGRAM MALE ŠOLE, str. 2
- USMERJANJE UČENCEV V IZOBRAŽEVANJE, str. 2
- JESENI V USMERJENO IZOBRAŽEVANJE, str. 3
- DOVOLJ VPRAŠANJ ZA JAVNO RAZPRAVO, str. 4
- PEDAGOGIKA NE MORE REŠITI VSEGA, str. 5
- UVELJAVLJANJE PRVIN CELODNEVNE OSNOVNE ŠOLE, str. 6
- SPREMENJENA MERILA ZA VPIS NA VISOKE ŠOLE? str. 7
- ČLOVEKOVA VELIČINA SE ZRCALI V NJEGOVIH ODNOSIH, str. 8
- KAKO CENEJE DO UČBENIKOV? str. 9

# dogodki novosti

## V pripravi je program male šole

120 ur je precej, hkrati pa premalo

Vzporedno s pripravo programov za »prave« šole nastaja tudi program male šole — vzgojni program priprave otrok na osnovno šolo. Od kar smo po letu 1958 začeli vključevati vedno več predšolskih otrok pred vstopom v malo šolo, se je le-ta uveljavila kot načrtna priprava na šolo, ki pomaga tudi omiliti socialne razlike med otroki in vsaj delno izenačiti njihove možnosti za uspešno delo v šoli. Tudi zakon o vzgoji in varstvu predšolskih otrok je zato zagotovil vsem predšolskim otrokom pred vstopom v šolo poseben vzgojni program načrtno priprave na osnovno šolo.

Osnutek vzgojnega programa, ki ga je pripravil Zavod SRS za šolstvo, je prirojen zagotavljanemu obsegu 120 ur. Izvajal naj bi se v zadnjem letu pred vstopom v šolo kot sestavina dnevnega varstva ali pa kot samostojna organizacijska oblika. Program zajema telesno in zdravstveno, intelektualno, glasbeno, likovno in gibalno-ritmično vzgojo. Vsako od teh področij predvideva različno število zaposlitev, program pa usmerja vzgojitelja pri izbiri vsebine in izvajanju posameznih nalog, vaj, iger in drugih dejavnosti.

K tako zasnovanemu programu je dal precej koristnih dopolnil že Strokovni svet SRS za vzgojo in izobraževanje. Sprejet je bil tudi zaključek, naj bi dal program vzgojiteljem širšo in prožno vsebinsko in metodično usmeritev, da bi bil uporaben tudi v primerih, ko imajo za pripravo na šolo na voljo znatno več časa.

Ko je Svet za vzgojo in izobraževanje pri predsedstvu Republiške konference SZDL 18. 5. 1981 obravnaval osnutek programa, je naglasil predvsem potrebo po širjenju možnosti za na-

črtno pripravo otrok na šolo. V naši republiki gre sedanji časovni razpon te priprave od 120 do 525 ur. Razlike — in s tem možnosti otrok — so očitno prevelike. Kar polovica otrok pa je deležna samo zakonsko zagotovljenega 120-urnega programa. Na šolah ugotavljajo, da so vidne razlike med otroki, ki imajo krajšo ali daljšo pripravo na šolo. Ta priprava dobiva poseben pomen, ko znižujemo starostno mejo za vstop v osnovno šolo in ob dejstvu, da je naš učni načrt za prvi razred osnovne šole nemara med najzahtevnejšimi na svetu.

V razpravi na seji Sveta za vzgojo in izobraževanje RK SZDL so bili udeleženci enotni v tem, da moramo kljub sedanjim gospodarskim razmeram iskati vse možnosti za postopno večanje obsega načrtno priprave na šolo. Dogovarjati se moramo v ta namen z vsemi dužbenimi dejavniki v krajevni skupnosti in s starši, saj ne gre za velike stroške, prostori in kadri pa so zagotovljeni. Za dvojezična območja pa že zdaj pripravljamo vzgojni program, ki bo zajel otroke zadnji dve leti pred vstopom v šolo.

V razpravi smo slišali tudi priporočilo, naj vzgojitelji nikar ne zahtevajo preveč od staršev otrok, ki obiskujejo malo šolo. Ne kaže pretiravati s torbicami, zvezki in drugimi učnimi pripomočki, saj lahko uresničimo program z enostavnimi in skromnimi sredstvi.

Še vest, ki so jo povedali na seji in bo razočarala nekaj sto vzgojiteljic: kljub zadostnemu vpsu v program za pridobitev višje izobrazbe za vzgojitelja predšolske dobe, letos, kot vse kaže, tega izobraževanja še ne bo. Ni izdelan program, manjka torej temeljni pogoj za začetek izobraževanja.

J. V.

# Usmerjanje učencev v izobraževanje

Letošnje izkušnje opozarjajo

V naši republiki pôtaka že nekaj let široka družbena akcija usmerjanja učencev v srednje in visoke šole, da bi se čimbolj uskladile želje po izobraževanju mladih s potrebami združenega dela in možnostmi zaposlovanja. Poklicno svetovanje, kadrovska štipendiranja, spremenjena mreža šol, preobrazba osnovne šole, ki razširja možnosti za razvoj širših poklicnih interesov mladih že rojevajo sadove. Čedalje več mladih se odloča za tiste poklice, ki so za razvoj naše družbe najpomembnejši in za katere se bodo odpirale možnosti zaposlovanja. Usklajevanje mreže šol in obsega vpisa v posamezne šole v posebnih izobraževalnih skupnostih pomeni, da tudi združeno delo sprejema odgovornost za zaposlovanje mladih, ki si bodo pridobili strokovno izobrazbo za začetek dela.

Usmerjanje vpisa je letos še posebno pomembno, saj začnemo izvajati v srednjih šolah že nove vzgojno-izobraževalne programe; je torej prvi preskusni kamen uresničevanja reforme v šolskem letu 1981—1982.

Vse kaže, da je bilo usmerjanje v Sloveniji uspešno, saj so prve prijave pokazale, da so se mladi precej ustrezno prijavili za vpis v srednje šole. Primanjkljaji so očitni le na posameznih področjih (gradbeništvo, kovinarstvo in metalurgija, agroživilstvo), zaradi tradicionalnega razumevanja zaposlovanja in izobraževanja deklet pa je preveč vpisanih na pedagoškem in zdravstvenem področju in v naravoslovno-matematični smeri.

Družbeno akcijo usmerjanja vpisa usklajujejo koordinacijski odbori v občinah, mestu in pri

Izobraževalni skupnosti Slovenije.

Medobčinski posveti, ki so potekali v organizaciji SZDL, so pokazali, da delujejo koordinacijski odbori dobro, operativno, tam, kjer je problemov največ, pa delajo tako rekoč vsak dan. Edini oviri sta nedodelan informacijski sistem in premajhna podružbljenost neposrednega usmerjanja na šolah, čeprav pravilnik o usmerjanju terja, da opravljajo naloge usmerjanja komisije, ki jih sestavljajo učitelji, uporabniki, svetovalci skupnosti za zaposlovanje in učenci.

Pri spremljanju dejavnosti vpisa ugotavljamo, da ob vseh teh ugodnih ocenah na posameznih šolah niso spoštovali pravilnika in zakona ter priporočil in stališč Koordinacijskega odbora za poklicno usmerjanje in usmerjanje vpisa pri Izobraževalni skupnosti Slovenije in so delovali tako, da so učence še preden so bili sprejeti sklepi o omejitvi vpisa, »odklanjali« (tako so razna pismena obvestila razumeli učenci in njihovi starši). Srednje šole so učencem vračale prijave ali pa so jih pošiljale na osnovne šole, namesto da bi jih organizirano in sodelovanju koordinacijskega odbora pošiljale tistim šolah, kjer je še prostor, potem ko bi v individualnih

razgovorih z učenci in starši do bili soglasje za preusmeritev.

Zaradi takih napak posameznih šol nastaja v javnosti vtis, da je usmerjanje birokratski postopek, kjer je učenec le številka, si jo podajejo šola, posebne izobraževalne skupnosti in koordinacijski odbori. Tako je za mlade, kjer šole, ki imajo prevelik prijav, čakajo na omejitve vpisa, da bodo lahko izvedle postopek za izbiro kandidatov in s tem rešile problem svojega vpisa. Takšne šole pozabljajo na usodo učencev, ki bodo neuspešno prestali preskuse znanja ali druge postopke izbire kandidatov in bodo morali ob opravljenem postopku usmeriti na šolo, ki ima še prostor. To pomeni, da omejitve vpisa rešuje le vpis v posamezno šolo v skladu s predvidenim obsegom vpisa, ne rešuje pa usmerjanja učencev. Zato se odgovornost šole, ki bi izvedla omejitve vpisa, ne sme končati s tem ukrepom. Naša skupna naloga je, da svetovanjem in seznanjanjem učencev z možnostmi zaposlovanja, štipendiranja in bivanja doma domovih rešimo vsak posamezen primer neustrezno prijavljenih učencev, in kar najbolj usklajujemo želje učencev z objektivnimi možnostmi izobraževanja kasneje zaposlovanja.

BOŠTJAN ZGONC



**OSEMDESET LET ŠOLE V GOTOVLJAH** — Čeprav so Gotovlje znane po rimskih in staroslovanskih izkopanih, po tovarnici keramičnih izdelkov — ki je že dolgo ni več, ljudje pa se še vedno spominjajo, kako so delavci stavkali med prvimi v Sloveniji, kako so imeli občino, ki ji je županoval en sam župan polnih petintrideset let — so vendarle imeli zaradi bližnjega Žalca veliko nasprotnikov, da bi dobili svojo šolo. Odločni krajanji pa so sklenili, da jo bodo zgradili sami. In res: v letu dni je zrasla kar mogočna stavba na koncu vasi. To se je zgodilo leta 1901.

Zakaj omenjamo to podeželsko šolo? Zato, ker je vzgojila veliko naprednih fantov in deklet, ljudi, ki so končali visoke šole in poneli glas Gotovelj po vsej domovini. Tu so službovali napredni učitelji, med njimi tudi Milan Apih. V šolskih prostorih so bili sestanki komunistov, ki sta jih vodila Slavko Šlander in pesnik France Onič. Učitelj — narodni heroj Franjo Vrnunč je v tej šoli našel zatočišče prve dni fašističnega napada. In še nekaj: spominska plošča na šoli priča o letu 1932, ko je bila ustanovljena ena izmed prvih celic komunistične partije v Savinjski dolini.

Šola je uspešno delovala vse do leta 1970. Takrat se je nekaterim zadelo, da bi jo bilo treba ukiniti, učence pa preseliti v kar oddaljeno centralno šolo Zalec. In spet je obveljala beseda krajanov: s samopripravo so leta 1972 šolo povsem obnovili, zdaj pa že načrtujejo, da se bo 1985 z dozidavo spremenila v popolno osnovno šolo. Letos bodo slovesno proslavili njen osemdeseti jubilej in s tem poudarili, da je večji kraj brez šole kot človek brez desne roke. (Foto in besedilo: Drago Kumer)

## Za razvoj delovne vzgoje

IV. srečanje mladih tehnikov osnovnih šol z območja ljubljanskih občin: Bežigrad, Center, Moste, Šiška in Vič

Mestna zveza organizacij za tehnično kulturo Ljubljana je ob praznovanju dneva mladosti in 40-letnice vstaje pripravila srečanje mladih tehnikov ljubljanskih osnovnih šol, ki je bilo 15. in 16. maja 1981 na osnovni šoli Trnovo v Ljubljani. Pokroviteljstvo nad srečanjem je prevzela skupščina občine Ljubljana Vič-Rudnik.

Uspešno srečanje, ki se ga je udeležilo okrog 600 osnovnošolcev (posamezna šola je prijavila po 24 tekmovalcev in po dva mentorja prostovoljnih dejavnosti — eden izmed njih je bil učitelj tehničnega pouka), je veliko prispevalo k medsebojnemu spoznavanju pionirjev in pionirk, k njihovih delovni vzgoji in tehnični ustvarjalnosti. Je hkrati spodbuda mladim za nadaljnje razvijanje znanja in spretnosti pri delu.

Mnenja in izkušnje, ki so jih ob tem srečanju izmenjali učitelji, mentorji in pionirji, bodo dobro vodilo za nadaljnje dogovore o delu in o programih prihodnjih srečanj mladih, ki naj postanejo tradicionalna.

Program srečanja mladih tehnikov ljubljanskih osnovnih šol je zajelo tri dele: tekmovalni del, razstavo tehniških dejavnosti in spremljajoče prireditve.

V tekmovalnem delu so se pionirji pomerili v brodarstvem, letalskem in raketnem modelarstvu, v konstruiranju, elektroniki in radiotehniko, fotografiji, v prometu, v poznavanju JNA in OZD in v tekmovalju z orodjem Klip-klap, ki je bilo zunaj konkurence.

Tekmovalje iz vsake panoge je zajelo, poleg tekmovalja z modeli, še teoretične opise in pisne teste. Srečanje mladih tehnikov je popestrila tudi tovarna električnega ročnega orodja Iskra, ki je prikazala, kako se praktično uporablja električno ročno orodje Klip-Klap. Posamezne šolske ekipe so sodelovale zunaj konkurence v tekmovalju praktičnega uporabljanja tega orodja.

Tekmovalje se je udeležilo 43 osnovnih šol, kar pomeni 43 ekip. Mladi tehniko so bili odlični, najvišja tehnika odraslih — računalniška, pa je odpovedala. Zato doslej, na veliko razočaranje tekmovalcev in prirediteljev, še niso znani rezultati.

Kljub temu pa bo uspešno tekmovalje prav gotovo dobra spodbuda za nadaljnja srečanja pionirjev in pionirk, ki sodelujejo v zunajšolskih tehniških dejavnostih.

SPLOŠNA CELODNEVNA STAVKA V DEŽELI FURLANJI-JULJSKI KRAJINI

## Slovenski učitelji v Italiji zahtevajo svoje pravice

Sindikat slovenske šole ima med svojimi številnimi nalogami tudi zelo pomembno politično — narodnostno vlogo, saj varuje ne le pravice slovenskih učiteljev, temveč — kot edini slovenski sindikat v Italiji tudi pravice vseh Slovencev, ki žive v Italiji.

Kadar država noče priznati slovenskim učiteljem osnovnih pravic, predvidenih v italijansko ustavo (6. člen!), organizira sindikat slovenske šole stavko. Ko gre za splošne probleme, ki zadevajo vse italijanske šole, se navadno sindikat slovenske šole pridruži stavkam, ki jih skličejo konfederalni sindikati CGIL, CISL, UIL, če pa je treba po taki poti reševati posebne zadeve slovenske šole, pa organizira stavke samostojno. Tako sta se sestali prve dni marca v Jamljah, vasi na polovici poti med Trstom in Gorico, obe tajništvu, gorško in tržaško. Določili sta, da bosta podprli zahteve slovenske šole in organizirali 24. marca celodnevno stavko na vseh slovenskih šolah od otroškega vrtca do višje srednje šole.

Stavka naj bi podprla tele zahteve: — Takoj naj se uveljavi kolektivna delovna pogodba za obdobje 1979/1981! — Takoj naj se odobri zakonski osnutek št. 1112 s popravki, ki so jih predlagali šolski sindikati CGIL, CISL in UIL.

Oglejmo si ta zakonski osnutek nekoliko natančneje. V njem je določeno, da je treba potrditi stalnost vseh delovnih mest v osnovni šoli, ki so zdaj še začasna, in odpreti nova delovna mesta v industrijsko razvitih ali zaostalih območjih. Povečati je treba število pomožnih učiteljev, ki poučujejo v razredih, kjer so prizadeti otroci, in jih vključiti v sistemizacijo delovnih mest na osnovnih in srednjih šolah. To pomeni, da morajo postati tudi ta mesta stalna. Delovna mesta pomožnih učiteljev je treba odpreti tudi v otroških vrtcih, kjer jih zdaj ni.

Število otrok v oddelkih otroških vrtcev je treba zmanjšati iz sedanjih 30 na 25, v oddelkih (sekcijah), kjer so umsko ali telesno prizadeti otroci, pa na 20. Za italijansko obvezno šolstvo pa tudi za slovensko šolo je ta zakonski osnutek zelo pomemben,

ker bi vsa časna mesta v celodnevni osnovni šoli in delovna mesta pomožnih učiteljev postala stalna in bi se tako število razredov — oddelkov osnovne šole povečalo. Poleg tega so stavkojo zahtevali, naj se uresničijo te posebne zahteve slovenske šole: — Dodatno število delovnih mest za slovenske šole naj znaša 15 odstotkov rednega števila delovnih mest, tako da bo vedno dovolj učiteljev, ki bi lahko doma došli odsotne.

— Po zgledu zahteve konfederalnih sindikatov za nemški profesorje brez ustrezne diplome naj južnotirolskem območju in se tudi slovenskim letnim supplementom, ki učijo že 15 let, omogočeno da lahko uresničijo pravico 26. členu; ta obravnava imenovanje v stalež učiteljev, ki so vsi deset let v službi.

— Za psiho-pedagoško službo in podporo prizadetim učencem slovenskih šol naj v Italiji tudi študijski naslovi spričevala o specializaciji, pridobljeni na visokih šolah v Sloveniji.

Zahteve slovenskih šolnikov so bile tehtne in pomembne, za je celodnevna stavka zelo uspešna na osnovnih šolah na Tržaškem je stavalno 80 odstotkov vsi učiteljev. Nekatere šole v Trst pa tudi vse šole dolinskega daktičnega ravnateljstva (9 šol) in vse šole didaktičnega ravnateljstva Sveti Ivan v same mestu so ostale ta dan zaprtje nižjih in višjih srednjih šol se udeležilo stavke 60 odstotkov učiteljev. Uspešna je bila stavka na Gorškem: v njej je sodelovalo 80 odstotkov srednjih šolskih učiteljev in 50 do 60 odstotkov učnega osebja iz otroških vrtcev in osnovnih šol.

Stavka je potrdila, da se človek sindikata in tudi navčanjeni učitelji zavedajo: Samo v slogi je moč. Javnosti je treba pokazati, da smo slovenski učitelji vedno pripravljeni braniti svoje pravice in da si prizadevamo z vse močmi doseči nove. Kako bo to akcijo slovenskih šolnikov ogovorila šolska oblast v Rimu, vemo, toda v italijanski javnosti je imela celodnevna stavka slovenskih šolnikov velik odmev.

MARKO PAULIN

## Učni načrti še vedno preobsežni

Že velikokrat so se strokovnjaki sestajali in usklajevali mnenja in krčili ali na novo sestavljali snov za posamezne predmete obveznega programa za osnovno šolo. Trudili so se, da bi bila snov povezana, sodobna, usklajena z družbenimi zahtevami in sodobno tehnologijo. Skušali so oblikovati najustreznejše smotre... Zahtevno delo, ki je povzročilo že veliko glavobolov in zahtevalo zelo veliko časa.

Kljub velikemu trudu in obsežnemu delu strokovnjakov, ki ga je Strokovni svet SR Slovenije za vzgojo in izobraževanje na svoji nedavni seji pohvalil, se je v zelo zavzeti in kritični razpravi izoblikovala skoraj enotna ugotovitev, da je večina učnih načrtov obveznega programa za osnovno šolo še vedno preobsežna. Dogovorili so se, da bodo komisije znova pregledale gradivo, ga dopolnile s pripombami z razprave za vsak predmet tako, da bo čimprej ponovno obravnavano na strokovnem svetu in nato pripravljeno za javno, strokovno razpravo. Praktiki s šol in vsi dejavniki na republiški ravni bodo v javni razpravi s svojimi pripombami oblikovali dokončno podobo učnih načrtov obveznega programa za osnovno šolo. Javna razprava bo trajala predvidoma do konca oktobra, načrti pa naj bi bili sprejeti letoš-

njo zimo. Da bi laže obravnavali odgovore z javne razprave, so se člani strokovnega sveta dogovorili, da bodo poleg tez s pripombami z razprav strokovnega sveta pripravili še vprašalnik, na katerega bodo odgovarjali udeleženci razprave. Dogovorili so se tudi, da bo Zavod SRS za šolstvo v prihodnje pripravil dokument, ki bo podrobno razčlenjeval metodologijo uvajanja novosti za celoto in postopoma za posamezne učne načrte tako, da bi bilo zadoščeno vsebini in kakovosti. Opravili bodo tudi zelo zahtevno delo: pred uvajanjem novih vsebin bodo skupaj z Izobraževalno skupnostjo Slovenije izdelali ali natančneje, opredelili normativne. Povedano drugače: dosegli bodo sporazum za napredek glede na možnost tako, da ne bi uvajanje novosti ostalo spisek lepih želja na papirju.

Razpravljavci so se strinjali, da so učni načrti za fakultativne predmete dobri in sprejeti predlog, naj bi v prihodnje tudi same osnovne šole lahko predlagale fakultativne predmete glede na posebnosti svojega okolja in izdelale predlog učnih načrtov zanje pod vodstvom strokovnjakov Zavoda SRS za šolstvo. Tako se bo še nadalje bogatil razširjeni program za osnovne šole.

T. D.

# Jeseni v usmerjeno izobraževanje

Za prehod ni več ovir, ugotavlja predsedstvo RK SZDL

Predsedstvo Republiške konference SZDL je 19. maja 1981 razpravljalo o poročilu, ki ga je pripravil Republiški komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo o pripravah za začetek izobraževanja po zakonu o usmerjenem izobraževanju, in ugotovilo, da ni večjih ovir za frontalno uvajanje novih vzgojnoizobraževalnih programov v prve letnike srednjega izobraževanja v šolskem letu 1981-82.

S seje predsedstva objavljamo v skrajšani obliki uvodno besedo **MARJANA JELENA** in nekaj temeljnih misli in ugotovitev iz obširne razprave.

## Storimo vse, da bomo uresničili reformo

Na današnji seji moramo oceniti, kako so potekale dosedanje priprave za uresničevanje preobrazbe usmerjenega izobraževanja, in glede na to ugotoviti, ali bo mogoče začeti v srednjih šolah frontalno uvajati nove vzgojno-izobraževalne programe. Poročilo Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo dovolj jasno pove, da s šolsko reformo lahko začnemo, čeprav družbena reforma vzgoje in izobraževanja, še posebno usmerjenega izobraževanja, še zdaleč ni končana. Ustvarjene so najbolj potrebne možnosti za uresničevanje temeljnih ciljev zakona o usmerjenem izobraževanju. Sprejeta je mreža šol, oblikovani so novi vzgojno-izobraževalni programi srednjega usmerjenega izobraževanja, v osnutku je pripravljena programska zasnova tudi za izobraževanje na višji in visoki stopnji, pripravljajo se učbeniki, pripravljene so programi za proizvodno delo in delovno prakso, usposablja se učitelji, mentorji in inštruktorji, iz začetnih težav se usmerjanje kot široka družbena dejavnost. Vendar je to šele začetek družbene preobrazbe, v kateri bi morali bolj uveljaviti vlogo delavcev, delovnih ljudi in občanov organiziranih v TOZD, delovnih skupnostih in krajevnih skupnostih kot nosilcev načrtovanja in izvajanja izobraževalne dejavnosti, tako kot to terja zakon o usmerjenem izobraževanju. Pri ocenjevanju dosežkov v družbeni preobrazbi vzgoje in izobraževanja opozarjam na nekaj temeljnih problemov.

### Družbeno-ekonomski odnosi in samoupravna organiziranost

Ustanovljene so vse posebne izobraževalne skupnosti, ki so jih načrtovali, v njih pa so organizirani vsi izvajalci vzgojnoizobraževalnih programov.

Pozitivno lahko ocenimo uresničevanje svobodne menjave dela v posebnih izobraževalnih skupnostih: finančne obveznosti uporabnikov s posameznih področij združenega dela postajajo bolj odvisne od odločitev o obsegu in vsebini izobraževanja za to področje dela. Uporabniki v posebnih izobraževalnih skupnostih se čedalje bolj zanimajo za obseg in kakovost izobraževanja; to se je pokazalo že ob oblikovanju mreže šol, pa tudi ob usklajevanju in usmerjanju vpisa.

Precej napak odkrivamo pri delovanju delegatskega sistema v posebnih izobraževalnih skupnostih. Marsikje ne vedo, kje imajo konferenco delegacij in tako tudi ne soodločajo o obsegu vpisa in vsebini izobraževanja. Predvsem tedaj, ko smo se dogovarjali o mreži šol, pa so se nekakšni »interesi« v imenu združenega dela izoblikovali mimo posebnih in občinskih izobraževalnih skupnosti.

### Vzgojno-izobraževalni programi

Menimo, da je bilo opravljeno pri oblikovanju vzgojno-izobraževalnih programov za srednje izobraževanje izredno pomembno delo. Novi programi so oblikovani tako, da je odpravljen dualizem izobraževanja. Udele-

ženci usmerjenega izobraževanja se bodo izobraževali za širše sklope dela; vzgojno-izobraževalni programi torej niso neposredno vezani na posamezne poklicne profile, zagotovljena je vertikalna in horizontalna prehodnost (horizontalna z ustreznimi imejtvami in dodatnimi pogoji). Ob strokovnem sodelovanju delavcev Zavoda SRS za šolstvo smo dosegli, da je pri nastajanju novih vzgojno-izobraževalnih programov v strokovnih svetih posebnih izobraževalnih skupnosti v resnici sodelovala tudi družba. Nove vzgojno-izobraževalne programe je pomagalo sestavljati več kot 800 strokovnjakov, od tega skoraj polovica uporabnikov. Izjemno delo je opravil strokovni svet za vzgojo in izobraževanje, ki je pripomogel, da so bile odpravljene nekatere dileme, odkloni ali neustrezna razumevanja temeljnih ciljev reforme pri nastajanju novih vzgojno-izobraževalnih programov. Pripravljen je tudi že načrt za spremljanje izvajanja novih vzgojno-izobraževalnih programov in njihovo evalvacijo, tako da bi se pomnjkjivosti, kolikor jih ne bomo odpravili že v začetku in jih bomo odkrili šele kasneje, lahko odpravljali sprti. Tako bodo programi izobraževanja res pripomogli k razvoju združenega dela, samoupravljanja in vsestranskemu razvoju osebnosti v socialistični samoupravni družbi. Še posebej je treba opozoriti, da so programi zasnovani politično. Povečuje se obseg naravoslovnih predmetov za ves rod srednješolcev, pripravljene so posebni programi za naravoslovje, na področju družboslovno-jezikovnega programa je predviden tudi študij klasičnih jezikov, razen angleščine in nemščine pa bo mogoče tudi pouk ruščine, španščine, italijansčine, francoščine in še kakega drugega tujega jezika.

Pred nami je izredno težavna, odgovorna in obsežna naloga: izpopolnjevanje programskih zasnov za področje visokega šolstva, ki bo podlaga za pripravo novih vzgojno-izobraževalnih programov na fakultetah. Ni se še dovolj uveljavila zavest, da oblikovanje visokošolskih programov ni več le zadeva visokošolskih učiteljev, temveč da sprejemajo tudi programe za visoko šolstvo uporabniki in izvajalci v posebnih izobraževalnih skupnostih, na predlog strokovnih svetov.

### Pripravljenost uporabniških organizacij združenega dela

S prizadevanjem Gospodarske zbornice SRS in Zveze sindikatov Slovenije smo dosegli, da so izbrane tiste temeljne organizacije združenega dela na področju materialne proizvodnje, ki so zaradi svoje tehnološke razvitosti in razvitosti samoupravnih odnosov primerne za izvajanje programov proizvodnega dela in delovne prakse. Zda je na vrsti sklepanje samoupravnih sporazumov in pogodb med šolami in med temi temeljnimi organizacijami združenega dela, da se bo proizvodno delo srednješolcev februarja 1982 res začelo in bo potekalo tako, da bodo z njim

zadovoljni učenci in združeno delo.

Res pa je tudi to, da s pripravami materialnih in kadrovskih možnosti neposredno v TOZD še zdaleč ne moremo biti zadovoljni. Še vedno je precej takih, ki poudarjajo, da bodo učenci motili delovni proces, pogosto pa slišimo tudi vprašanja, kdo bo plačal proizvodno delo, pa tudi izgovorjanje na zahtevno in »nevarno« tehnologijo ni tako redek pojav. Teh ugotovitev ni mogoče posploševati, opozarjajo pa nas, da z organizirano družbeno-politično akcijo še nismo segli v vsako občino in TOZD in da posamezni deli združenega dela še niso pripravljene, da bi prevzeli pomembne naloge. Ni bojzani, da proizvodnega dela ne bi dobro izpeljali v tistih organizacijah, ki imajo izobraževalna središča in razvito izobraževanje, da bo potekalo proizvodno delo tudi v organizacijah, kjer tega doslej ni bilo. Časa imamo še dovolj, le več odgovornega političnega in strokovnega dela bo še potrebno.

Zelo kritično pa lahko ocenjujemo uresničevanje nekaterih določb zakona o usmerjenem izobraževanju v uporabniških organizacijah združenega dela. Vse kaže, da samoupravni splošnih aktov še niso uskladili z zakonom in da nimajo internih razpisov za izobraževanje že zaposlenih delavcev iz dela in ob delu (odziva na razpis za izobraževanje ob delu v srednjih šolah skorajda ni bilo: na približno 3881 razpisanih mest se je prijavilo le okoli 644 kandidatov). Razpisanih je bilo manj kadrovskih štipendij. Možnost, da bi nekvalificiranim delavcem, zlasti tistim z nedokončano osnovno šolo, s skrajšanimi programi odpril pot v izobraževanje in s tem izboljševali izobraževalno sestavo zaposlenih, ki je še vedno izredno neugodna, ostaja tako neizrabljena. To pa pomeni, da eden temeljnih srednjeročnih ciljev reforme ni uresničen.

### Mreža šol in usmerjanje vpisa

Tako kot smo zapisali v akcijskem načrtu, smo kljub časovnim stiskam sprejeli družbeni dogovor o merilih za oblikovanje mreže šol in samo mreže. O težavah in problemih smo že govorili. Skladno z mrežo šol in dogovorjenim obsegom vpisa v posebnih izobraževalnih skupnostih je bil opravljen skupni razpis za vpis novincev in prvi letnik usmerjenega izobraževanja. Pri Izobraževalni skupnosti Slovenije je ustanovljen poseben koordinacijski odbor za usmerjanje vpisa — prej je deloval pri Republiškem komiteju za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo — ki je pripravil načrt dejavnosti nosilcev vpisa in usmerjanja. Ustrezne koordinacijske odbore imamo tudi v občinah in v mestu. O akciji za usmerjanje vpisa ugotavljamo tole:

Prvi podatki o prijavih so spodbudni, saj smo dosegli precej boljše razmerje vpisa med proizvodnimi in neproizvodnimi usmeritvami kot v vseh prejšnjih letih. Usmerjanje postaja najširša družbena skrb, čeprav se kaže to v posameznih okoljih različno. Še vedno pa so težave z usmerjanjem deklet zaradi tradicionalnega pojmovanja o moških in ženskih poklicih, pa tudi zaradi politike zaposlovanja, saj se ponekod žensk branijo (in jim na šolah zato odsvetujejo izobraževanje), zaposlujejo pa vendarle tudi nekvalificirane delavke.

V posameznih okoljih ne spoštujemo predpisov in neustrezno ravnamo pri preusmerjanju kandidatov: namesto individualnega pogovora, svetovanja, prepricavanja in informiranja o možnostih zaposlovanja in štipendiranja, pisno odklanjajo kandidate. Šole, v katere se prijavijo zelo veliko kandidatov, ravnamo oportunistično, češ, kaj bi preusmerjali, omejili bomo vpis, izbrali

najboljše, drugi pa naj se znajdejo. Take pojave moramo ostro obsoditi.

Zelo malo je bilo narejenega za preusmerjanje v visokem šolstvu — zadnje izkušnje iz socialistične avtonomne pokrajine Kosovo pa kažejo, da prav tu zaved ne smemo podcenjevati.

Z učinkovito družbeno-politično akcijo moramo v času, ki je še pred nami, doseči, da bi čim več neustrezno prijavljenih kandidatov preusmerili in da bi le v posameznih primerih, ko je naval prevelik, omejili vpis, tako na srednjih kot na visokih šolah.

Ko govorimo o vpisu, se verjetno strinjamo, da bo treba v posebnih izobraževalnih skupnostih spremeniti nekatere načrte glede obsega vpisa pa tudi mreže šol že v šolskem letu 1981-82 in zadeve obravnavati bolj življenjsko. Mislim predvsem na ukinitve nekaterih dislociranih oddelkov, za katere ni prijav, a manjše prerazporeditve oddelkov v dogovorjenem obsegu oziroma povečanje obsega vpisa na nekaterih usmeritvah, predvsem zaradi ženske mladine na območju Ljubljane in Maribora.

### Samoupravna organiziranost in skrb za učitelja

Sprejeta mreža šol, ki jo bo treba še spreminjati in dopoljevati, zahteva, da se delavci v vzgojno-izobraževalnih organizacijah ustrezno samoupravno organizirajo. Voditi mora k združenju dela in sredstev, zasnovana mora biti tako, da upošteva temeljno zasnovano usmerjenega izobraževanja, ki vodi k združenju sorodnih programov in na temelju svobodne menjave dela. Ta dejavnost poteka še vse prepočasno. O vseh spremembah se bodo delavci odločali z referendumom, zato je dobra strokovna in politična priprava pogoj za ustrezno samoupravno organiziranost.

Izjemno pozornost pri sprejemah v samoupravno organiziranju moramo nameniti učitelju, da ne bi po nepotrebnem povzročili delovnih sporov in nezadovoljstva; to bi nas oddaljvalo od ciljev reforme. Vendar ne samo zaradi tega, temveč tudi zato, ker bodo glavno breme reforme nosili učitelji, moramo delu z njimi nameniti več pozornosti. Ne sme nam biti vseeno, kakšno je razpoloženje učiteljev, pa tudi to ne, kakšen je njihov gnotni položaj. Ravnanje nekaterih šolskih kolektivov zdaj, ob preusmerjanju učencev pa kaže, da razpoloženje učiteljev ni povsod tako, kakršnega bi si želeli.

Poseben problem so visoke cene učbenikov za usmerjeno izobraževanje, ki bodo, kot zagotavljajo strokovne službe, izšli pravočasno, komplet pa bo stal po napovedanih cenah 3000 dinarjev. V posebnih izobraževalnih skupnostih se že dogovarjajo, da bi znižali ta visoki strošek učencev in njihovih staršev. Za zdaj se najbolj zavzemamo za to, da bi posebne izobraževalne skupnosti zagotovile šolam denar, s katerim bi šole nakupile učbenike in tako pomagale učencem.

### Ukinjanje delavskih univerz ni sprejemljivo

Naj opozorim še na problem, ki se pojavlja v zvezi z delavskimi univerzami. Kljub temu da imajo v sistemu usmerjenega izobraževanja, predvsem na področju družbeno-političnega izobraževanja, delavske univerze jasno opredeljeno mesto, se v posameznih okoljih (Ribnica, Laško in še kje) odločajo za ukinitve delavskih univerz; to pa politično ni sprejemljivo. Prav tako je treba zavrniti idejo o oblikovanju novih vzgojno-izobraževalnih organizacij, v katere naj bi se povezale tudi delavske univer-

## usmerjeno izobraževanje

ze, saj tudi to v resnici pomeni ukinitve.

Družbena reforma usmerjenega izobraževanja se je vendarle začela. Čas je, da začnemo z akcijo, v kateri bomo sodelo-

vali vsi in hitreje uveljavljamo temeljne cilje zakona o usmerjenem izobraževanju, do začetka šolskega leta 1981-82 pa storimo vse, da se bo šolska reforma uresničila.

## Dajmo jasen odgovor učencem, staršem in učiteljem

V razpravi, ki je sledila uvodni besedi, so udeleženci podprli navedene misli in predloge ter jih dopolnili z novimi ugotovitvami.

V primerjavi z lanskim letom, ko smo se odločili za preložitve uvajanja novih programov, so letos glavne družbenopolitične in strokovne priprave pravočasne in gredo h koncu. Seveda pa ne moremo pričakovati, da bodo imeli vsepovsod idealne možnosti za začetek usmerjenega izobraževanja, saj bi take zahteve ne bile stvarne. Zda je čas, da vključimo v priprave na reformo tudi slehernega učitelja, delavca in občana ter vsako temeljno organizacijo združenega dela.

Razprave o mreži in vpisu so pokazale, da se pri reformi in načrtovanju izobraževanja ne smemo zapirati v občinske meje in interese, temveč moramo videti pred seboj vedno tudi celotne potrebe združenega dela in republike. Kjer so ozki interesi po svoje vplivali na mrežo šol in njihovih zunanjih enot, bodo potrebni že zdaj dodatni popravki. Do njih mora priti na temelju dogovora v Izobraževalni skupnosti Slovenije in v skladu z načeli, na katerih smo oblikovali celotno šolno mrežo.

### Učencev ne smemo obravnavati kot številke

Več razpravljalcev je poudarilo, da moramo posvetiti posebno skrb učencem, ki jih bo treba preusmeriti na druge šole, saj je usmerjanje in preusmerjanje izredno občutljiva naloga. Učencev ne smemo obravnavati kot številke in tehnokratsko izbirati med njimi ter izvavnati med šolami primanjkljaje in viške. Učenci in njihovi starši morajo dobiti vse potrebne informacije, vedeti morajo, kam naj se obrnejo, če nimajo zagotovljenega mesta v določeni šoli, imeti morajo možnost, da se pritožijo, če menijo, da jim je bila storjena krivica. Urejanje teh vprašanj lahko prevzamejo koordinacijski odbori za usmerjanje vpisa, ki delujejo v vsaki občini ter v Ljubljani in Mariboru.

Starši in drugi občani pa tudi učitelji so še vedno premalo ob-

veščeni o novostih, ki jih prinaša usmerjeno izobraževanje. To ustvarja določeno negotovost, včasih tudi nerazpoloženje. Potrepljivo moramo pojasnjevati staršem in učencem, pa tudi učiteljem, kadar se ne znajdejo pred novimi nalogami tako kot bi mi želeli. Le proti tistim šolam, ki zavestno kršijo predpise in dogovore, je treba tudi ukrepati.

Vse kaže, da so se največje težave z letošnjim vpisom zgostile v Ljubljani. Čeprav se je moška mladina večinoma odločila za proizvodne usmeritve, so se dekleta odločala drugače. V Ljubljano, ki ni širila zmogljivosti v srednjem izobraževanju v skladu s svojim naravnim prirastkom, pritiskajo učenci tudi iz širšega zaledja in cele Slovenije, zato je učnih mest manj kot je prijav. Zato bodo morali predvsem zunanji kandidati usmeriti v šole, ki so jim bližje (npr. Stična, Domžale, Kočevje itd.).

V začetku junija bo objavljen podaljšan razpis, javnost bo obveščena o vseh odprtih možnostih in prostih vpisanih mestih. Do tedaj se bodo v Izobraževalni skupnosti Slovenije dogovorili tudi o popravkih v šolski mreži. V vsaki občini morajo koordinacijski odbori za usmerjanje vpisa opraviti svoje delo. Občinske konference SZDL naj bi povsod ocenile, tako kot je ocenila Republiška konferenca SZDL, stanje in priprave na prehod v usmerjeno izobraževanje ter pregledale, kaj je treba še storiti.

Razprava je opozorila tudi na to, da ne smemo dovoliti ukinjanja posameznih delavskih univerz. S takim nepremišljenim ukinjanjem teh organizacij bi čez noč porušili v določenem kraju izobraževalno organizacijo, ki smo jo leta gradili in ki jo bomo v prihodnje zagotovo potrebovali.

Razprave o pripravah na uvajanje novih vzgojno-izobraževalnih programov v srednje šole, ki se bodo nadaljevale še prihodnji mesec, bodo imele svoj vrh in zaključek konec junija, ko bo Skupščina SR Slovenije sprejela dokončno odločitev o prehodu na usmerjeno izobraževanje.

J. V.

## Pomembne novosti

Te dni je izšel prvi širši izbor **Titovih misli o vzgoji in izobraževanju** (Tito o vaspitanju i obrazovanju, Centar za radničko samoupravljanje, Beograd, Moše Pijade 14, obseg 208 strani). V Titovi ustvarjalni dejavnosti zavzema prispevek k teoriji in razvoju vzgoje in izobraževanja pomembno mesto, ugotavlja Djkica Petković in Stanoje Ivanović, ki sta pripravila ta izbor. Titova misel o vzgoji in izobraževanju je trajnega pomena za oblikovanje našega vzgojno-izobraževalnega sistema in uresničenje smotrov, ki jih je opredelila na tem področju naša samoupravna socialistična družba. Titova misel je dragocen vir za našo teorijo o vzgoji in izobraževanju, hkrati pa tudi naša skupna dolgoročna usmeritev v reformnih procesih.

Knjiga **Tito o vaspitanju i obrazovanju** bo zato dobrodošla vsakomur, ki se poglablja v vzgojo in izobraževanje in želi v

svojem delu uresničevati Titove zamisli.

Pred kratkim je pri Dopisni delavski univerzi Univerzum v Ljubljani izšel **prvi širši dokumentarni prikaz 1. maja** (Dušan Drezga, Prvi maj). V knjigi, ki je bogato opremljena z izvirnimi fotografijami o boju delavskega razreda vsega sveta za svoje pravice, je opisana skoraj sto let dolga in nemalokrat s krvjo zaznamovana pot, ki jo je moral delavski razred prehoditi, da si je izbojeval svoje pravice in dočkal svobodno praznovanje prvega maja. S posebno skrbjo je obdelana zgodovinska pot jugoslovanskega delavskega razreda do svobodnega prvega maja, dokumentirana s slikovnim gradivom: do konca preteklega stoletja do povojnih prvomajskih proslav.

Knjiga **Prvi maj** sodi zato v vsako šolsko knjižnico kot pomemben in koristen pripomoček učiteljem in učencem. V.



# Pedagogika ne more rešiti vsega

simpozij v Novem Sadu

Strokovno-pedagoško in znanstvenoraziskovalno delo v vzgoji in izobraževanju — to je bila tema dvodnevne simpozija, na katerem je sodelovalo približno sto znanstvenih, strokovnih, družbeno-političnih in prosvetnih delavcev iz vse Jugoslavije, ki so se zbrali v Novem Sadu. Organizator tega posvetovanja, Pedagoški zavod Vojvodine, se zelo potrudil, da bi na enem kraju zbral vse, »poklicane« in take, ki zanimajo problematiko vzgoje in izobraževanja. Za to, da se je zanimalo deloma uresničilo, ni kriva samo organizacija simpozija. Kljub temu pa lahko rečemo, da je posvet sprožil veliko tem, ki so širšega pomena za nadaljnji razvoj vzgojno-izobraževalnega dela pri nas, bil torej uspešen, izpolnil pa je tudi pričakovanja, zlasti če upoštevamo, da preučevanje problematike vzgojno-izobraževalnega procesa z vseh dobrih in slabih strani pomaga pri nadaljnjem razvoju tega področja.

Če hočemo izluščiti sklepe s tega posveta, se moramo sklicevati na mnenja, ki so bila ob tej priložnosti večkrat povedana. Najprej so poudarili, da strokovno-pedagoško in znanstvenoraziskovalno delo v vzgoji in izobraževanju ni bilo tako, kakršnega smo si želeli. Malo je bilo raziskav in projektov, ki bi jih res lahko tako imenovali, drugi pa so bili vse bolj manj prepuščeno željam in izvednosti posameznikov in njihovemu zanimanju za posamezna vprašanja. Pokazalo se je, da so nujne večdisciplinarnе raskave, če hočemo na tem področju napredovati, to pa pomeni, da bo treba pripraviti skupne raziskovalne projekte za vso državo. Prav tako bo najbrž nujno se angažirati strokovnjake več strokovnih panog, ker pedagogika sama ne more rešiti vsega. Zato je treba v tako zasnovani in predlagani jugoslovanski projekt vključiti tudi druge vede — psihologijo, sociologijo, medicino, demografijo in mnoge druge — tudi združeno delo. Kajti, znanost mora navsezadnje prirediti praksi pa tudi obrnjenost: praksa mora upoštevati znanstvene zakonitosti.

Na simpoziju so večkrat opozorili, da ne moremo biti povsem zadovoljni z dosedanjimi izkušnjami. To je pokazala tudi večina med 57 prispevkov. Očitno je, da raziskave na tem področju ne zajame najpomembnejših vprašanj razvoja vzgoje in izobraževanja, pa tudi skupnih pravnih tovrstnih raziskav ni bilo. Nekatere informacije ni bilo zadovoljive, naše in tuje izkušnje niso bile upoštevane. Zato so na simpoziju opozorili, da se že reforma izobraževanja ni začela na temelju trdnih znanstvenih raziskav in temeljitev. Naravna je torej zahteva, ki so jo poudarili ob tej priložnosti, da je treba pri izpolnjevanju reforme upoštevati učinke teh in drugih razlogov, da ne zaradi prehitrih rešitev nastanejo nove napake.

## Prispevek k preobrazbi izobraževanja

Udeleženci simpozija so imeli med seboj 57 prispevkov, pri katerih posebej za to priložnost. To dokazuje, da so raziskovalci pripravljene za širše raziskave na tem področju in da žele delovati pri raziskavah o teh vprašanjih. V središču pozornosti udeležencev simpozija — tako poročilnih kot tudi v razpravah — je bila problematika nadaljnjega stopnja reforme vzgoje in izobraževanja. Dr. Djordje Bajić v uvodni besedi dejal, da gre za vprašanje usmerjanja strokovno-pedagoškega in znanstvenoraziskovalnega dela na tem področju in za težnjo, da se stremenje, preverjanje, znanstvena raziskovanja in predvidevanja pedagoških pojavov funkcionalno uskladijo s prizadevanji za nenehno napredovanje vzgojno-izobraževalnega dela in izpopolnjevanje vzgojno-izobraževalnega sistema.

»Glede na to,« je dejal dr. Djordje Bajić, »štejejo lahko razprave na tem simpoziju za sedajšnji del priprav na XII. kongres ZKJ, ker postaja spet ak-

delo pomembno prispevajo k samoupravni preobrazbi socialistične vzgoje in izobraževanja, zato so izhodišče za nadaljnja prizadevanja pri reševanju nekaterih premalo razjasnjenih vprašanj na tem področju. Hkrati so tudi napolnili za opredeljevanje novih strokovno-pedagoških in znanstvenoraziskovalnih stališč pri usmerjanju procesa integracije in medsebojnega delovanja izobraževalne in kadrovske politike glede na sedanje in prihodnje kadrovske potrebe.

Povedati je treba, da načelnajo posamezna dela tudi vprašanja načrtovanja in razvoja vzgojno-izobraževalne in kadrovske dejavnosti, hkrati pa opozarjajo, da je nujno bolj do-



(Foto: Branislav Lučić)

sledno in vsestransko spremljati zahteve in potrebe družbenega dela. Le tako bo mogoče učinkoviteje vplivati na pridobivanje in uporabo splošno kulturnih vrednot, strokovno-funkcionalnih in operativnih znanj.

Tako je dela označil v svoji uvodni besedi tudi dr. Djordje Bajić in dejal, da se avtorji prispevkov zavzemajo za višjo raven strokovnosti tistih, ki so vključeni v delovni proces pa tudi za njihovo usposobljenost in gibljivost. »Ni mogoče mimo resnice, da terja vse hitrejši razvoj znanstvenih spoznanj in tehnoloških sprememb izpopolnjevanje izobraževanja z novimi dosežki znanosti,« je poudaril.

V razpravah so menili, da mora pridobivanje znanja in veščin prispevati k družbeno-ekonomskemu, kulturno-političnemu in samoupravnemu napredku. Zato morajo tudi znanstvene raziskave prispevati k procesu načrtovanja in uresničevanja politike nenehnega usposabljanja in izpopolnjevanja v vzgoji in izobraževanju in izpopolnjevanju strokovnih kadrov.

## Enotnost učenja in dela

Na simpoziju je bilo jasno povedano, da je v samoupravni socialistični preobrazbi vzgoje in izobraževanja, ki nenehno poteka, čutiti zaostajanje strokovno-pedagoškega in znanstvenoraziskovalnega dela, ki naj bi vsebinsko spremenilo dosedanje teorije pouka in pedagoških pogledov na vzgojno-izobraževalni proces. V tem pomenu je vsako strokovno in znanstveno delo, ki izvira iz aktualnih vprašanj reforme in teoretične obravnave nadaljnjih tokov vzgoje in izobraževanja, pomemben prispevek pri snovanju, načrtovanju in izdelavi novih programskih in organizacijskih modelov.

»S teh vidikov,« so dejali na tem posvetovanju, »pomenijo tudi tista dela, ki spremljajo in razčlenjujejo dosedanje do-

sežke zato, da bi nenehno dopolnjevala in spreminjala in s tem kakovostno izboljševala sedanje načrte vključevanja izobraževanja v enoten sistem združenega dela, prelomnico v opredeljevanju aktualnih nalog in nove vloge strokovno-pedagoškega in znanstvenoraziskovalnega dela v vzgoji in izobraževanju.

Ob teh stališčih je razumljiva pripomba enega od udeležencev simpozija, češ da se »mora vsaka proizvodna organizacija razvijati tudi kot izobraževalna organizacija, vsaka šola pa mora v učne načrte uvrstiti tudi delo kot sestavino učenja.« Povedano drugače: to lahko tudi pomeni, da moramo v izobraževalnem sistemu medsebojne družbeno-

gospodarske odnose vzpostavljati brez posrednikov — to pa se do zdaj še ni zgodilo. Ob tej priložnosti smo tudi slišali, da mora udeleženec novega izobraževalnega sistema, ki se uči in dela, prerasti v delavca, ki se uči ob delu.

## Vloga prosvetno-pedagoške službe

Drugo tematsko področje na tem simpoziju je bilo namenjeno strokovno-pedagoškemu in znanstvenoraziskovalnemu delu prosvetno-pedagoške službe v novih razmerah. Menili so, da je ta služba že po naravi svojega delovanja usmerjena prav k strokovno-pedagoškemu delu, posamezni strokovnjaki, zaposleni v njej, pa sodelujejo tudi v znanosti in raziskovalnih projektih. Narejenega pa je še malo, čeprav so dosedanje dosežki veliko pripomogli k napredovanju vzgojno-izobraževalnega procesa — to pa je tudi poglavitna naloga prosvetno-pedagoške službe.

»Strokovne analize, dajanje strokovnih in metodskih napolnil, usmerjanje k strokovni in pedagoški literaturi, objavljanje strokovnih del, obdelava posameznih delov učnega gradiva ter druge oblike in vsebine bistveno prispevajo k razvoju te službe,« so zatrjevali udeleženci simpozija. Vse te oblike dela pa morajo prispevati tudi k oblikovanju nove organiziranosti vzgojno-izobraževalnega procesa in k ustvarjanju nove samoupravne šole, odprte k družbi.

Udeleženci simpozija so posebej opozorili, kako pomembno je uresničiti težnjo, da postane učenc v razmeroma kratkem času aktiven udeleženec vzgojno-izobraževalnega procesa, da se navadi učiti in ob tem razmišljati in sodelovati v razvoju socialističnega samoupravljanja družbe že tedaj, ko je v šolski klopi. Postati mora kulturno in splošno izobražen, tako da bi se lahko vse življenje udeleževal kulturnih dogodkov in

družbeno-političnih gibanj in zavedno uporabljal vse kulturne in znanstvene dosežke. Prav zato je inštruktivno strokovno-pedagoško in znanstvenoraziskovalno delo prosvetno-pedagoške službe tako zelo dragoce-

## Delo v šoli

V sklopu tretjega tematskega področja so udeleženci simpozija razpravljali o vprašanjih strokovno-pedagoškega in znanstvenoraziskovalnega dela v vzgojno-izobraževalni organizaciji. Nekateri prispevki s tega področja so obravnavali problematiko vsebine, oblike in metode tega dela, drugi pa so govorili o vprašanjih potrebnosti takega dela. Prevladovalo je mnenje, da ne more biti kakovostnega vzgojno-izobraževalnega dela, če se tisti, ki ga opravljajo, četudi samo v skromnem obsegu, ne ukvarjajo s strokovno-pedagoškim in znanstvenoraziskovalnim delom, seveda glede na potrebe šole, posebno nagnjenje in resnične težnje, da bi to delo napredovalo.

Sprejemljivo se zdi tudi mnenje, da mora biti strokovno in znanstveno delo v šoli, posebno v usmerjenem izobraževanju, neposredno povezano s pripravami na načrtovanje v proizvodnih organizacijah združenega dela, ker je le tako mogoče pravilno načrtovati, organizirati in ocenjevati vrednost izobraževanja. Le tako bodo lahko postale organizacije združenega dela resnična oporišča pri vodenju vzgojno-izobraževalne politike pa tudi mesta, kjer se bodo lahko uresničevali določeni načrti izobraževanja in usposabljanja.

»S takim vzajemnim prepletanjem strokovnega in razvojno-raziskovalnega dela delavcev v izobraževanju in delavcev v proizvodnih organizacijah je mogoče doseči pozitivne uspehe v revolucionarni samoupravni preobrazbi vzgoje in izobraževanja,« je dejal v uvodni besedi dr. Djordje Bajić.

## Usposabljanje za ustvarjalnost

Prispevki četrte tematske celote so obravnavali vprašanja kadrov v strokovno-pedagoškem in znanstvenoraziskovalnem delu v vzgoji in izobraževanju. Slišali smo mnenje, da je povečevanje števila kadrov, sposobnih za znanstveno delo, za to dejavnost potrebno, tako kot je tudi povečanje kakovosti teh raziskav pomembno za napredek vzgoje in izobraževanja.

»Zdaj, po šestih letih prizadevanj za reformo,« so dejali, »moramo hitreje preiti od boja za načela in splošna stališča k določnemu strokovno-pedagoškemu in znanstvenoraziskovalnemu delu — ne le k takemu, ki bo spremljalo in obravnavalo to,

kar že imamo, temveč tudi k takemu, ki bo pomagalo izboljševati prakso, hkrati pa bo sposobno načrtovati prihodnost in sočasno odpravljati ugotovljene napake. Za taka dejanja pa so potrebni znanje, usposobljenost, vizionarstvo, družbena angažiranost in odgovornost, pogum pa tudi občutek za pravo mero, brez prehitvevanja in improvizacij.

Tudi ob tej priložnosti so poudarili, da so nosilci socialistične samoupravne preobrazbe izobraževanja predvsem sami delavci na tem področju. Zato morajo biti prosvetni delavci usposobljeni za ustvarjalno, raziskovalno delo, za poskusno preverjanje, za iskanje novih poti in boljših rešitev, za kritično ocenjevanje uresničene, ne smejo biti zadovoljni z doseženim in si vztrajno prizadevati, da ostane pedagoški proces v revolucionarnem toku naše sedanje reforme itn. Prosvetni delavci morajo biti usposobljeni tudi za razvijanje ustvarjalnosti in znanstvenoraziskovalno delo pa tudi za vrednotenje učinkov svojega dela — za tako zahtevne naloge pa je potrebna ustrezna strokovna usposobljenost in družbena usmerjenost teh ljudi.

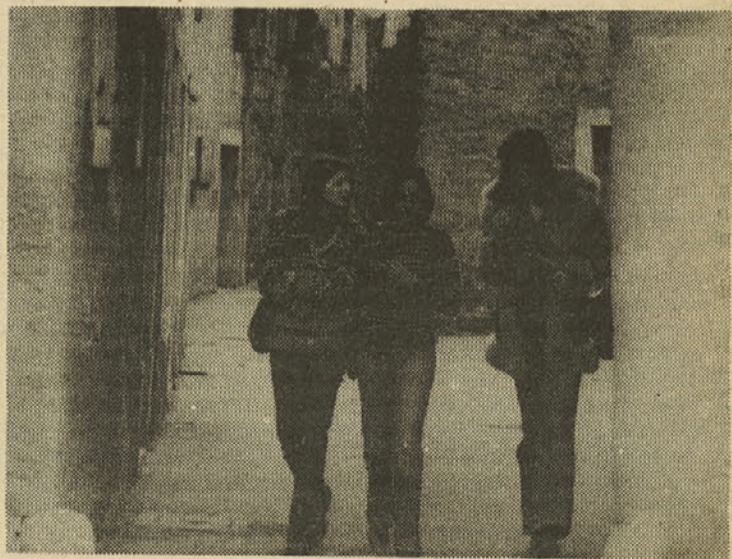
## Kritično o sedanjem

Simpozij je opozoril na številna aktualna vprašanja naše vzgoje in izobraževanja. Pri tem so bili udeleženci zelo kritični, prizadevali so si, da bi ugotovili dosedanje pomanjkljivosti in težave in nakazali poti za izboljšanje sedanjega stanja. Ugotavljali so, da je bilo strokovno-pedagoško in znanstvenoraziskovalno delo v izobraževanju do zdaj bolj ali manj enosmerno in posamično. Z njim so se namreč ukvarjali pedagogi pa tudi posamezniki, ki so jih zanimala določena, ne vedno osrednja vprašanja razvoja izobraževanja. To je bilo razcepljeno delo, nekotikanj usmerjeno k preteklosti, pa tudi nenačrtno.

Na simpoziju so nedvoumno opozorili na že znane zadeve — da na tem področju ni skupinskega dela in interdisciplinarne povezanosti. Prav tako tudi ni sodelovanja med tistimi, ki se ukvarjajo z razvojnimi načrti v združenem delu, zaostajalo pa je tudi znanstveno uveljavljanje nove teorije vzgoje in izobraževanja in opredeljevanje določenih didaktično-metodoloških temeljev nove organiziranosti vzgojno-izobraževalnega procesa.

Ob vsem tem torej upravičeno pričakujemo, da se bodo zadeve izboljšale, saj so tudi udeleženci izrazili željo, da bi s skupnimi močmi odpravili sedanje težave ter s pametnim načrtovanjem in ustvarjalnim delom poiskali nove in seveda boljše rešitve za celoten proces vzgojno-izobraževalnega dela.

DRAGAN PAVLOVIĆ





## Več internacionalistične vzgoje

Prav je, da namenimo v zadnjem času več pozornosti internacionalistični vzgoji mladih in izobraževanju mladega rodu, predvsem osnovnošolske mladine. O tem so veliko razpravljale organizacije Zveze socialistične mladine Slovenije, ocenjevale dosežke na tem področju in ugotavljale pomanjkljivosti. Veliko je bilo začrtanih smeri za nadaljnje akcije, uporabljene so bile različne oblike internacionalistične vzgoje kot sestavnega in neločljivega dela prizadevanj v naši samoupravni družbi.

S to vzgojo pa je treba začeti že v osnovni šoli, nadaljuje naj se v srednji šoli in v mladostni dobi. Tako bo lahko mlad človek, ko bo prišel v okolje, kamor se bo vključil po študiju ali končani šoli, ustvarjalno delal in s svojim prepričanjem vplival na druge. Za to pa bo usposobljen le, če se bo s podružbljanjem zunanje politike, ki jo izvaja naša samoupravna družba na vseh ravneh in vseh strukturah, seznanil že v svoji zgodnji mladosti ob pomoči mentorjev, učiteljev in zunanjih sodelavcev — neposredno iz združenega dela.

Kakšno naj bo torej delo v osnovni šoli, kdo naj to delo prevzame, kako naj bo usposobljen, kakšne naj bodo njegove moralnopolitične lastnosti in končno, od kod naj črpa vire za tovrstno dejavnost? Mladi so potrebni pomoči, ob kateri bi razvijali samostojno kritičnost mišljenja in delovanja. Prepričan sem, da lahko nudijo tako pomoč učencem le razgledani, postrtovalni in politično trdni ljudje. Imenujemo jih mentorje, sodelavce od zunaj ali kako drugače.

Ti ljudje morajo dobro poznati, spremljati in znati komentirati mednarodna dogajanja, biti dejavni in ustvarjalni doma in zunaj šole, v krajevni skupnosti, v organizacijah združenega dela. S svojim delom morajo biti zgledni, saj vemo, da mladina posnema, opazuje in vrednoti le tistega, ki je prepričan v svoje delo.

Mentorjev ni dovolj, zlasti ne takih, ki bi z načrtnim delom, po nekem zaporedju težavnosti (od 5. pa tja do 8. razreda osnovne šole) zadostili potrebam in vedoželjnosti mladih, poznali podatke in mednarodni položaj, probleme itn. Gre torej za globlje emotivno doumevanje, za spoznanje, da je danes svet nedeljiv, da v njem ne moreš živeti sam, osamljen, nezainteresiran, da se moramo zgedovati po našem notranje-političnem sistemu in resničnosti.

Priročnike imamo pa tudi drugo gradivo je na voljo, ni pa zbrano tako, da bi ga lahko s pridom uporabljali tudi mlajši, manj izkušeni mentorji, tisti, ki so se po svojem nagnjenju odločili za tovrstno delo. Delo je oteženo tudi zato, ker učbeniki ne vsebujejo dovolj sodobnih podatkov in ne zadoščajo tako razgibanemu času in prostoru, v katerem danes mlad človek živi in dela.

Če torej govorimo o nezadostni vsebini učnega gradiva na področju mednarodnega sporazumevanja in internacionalistične vzgoje v sedanjih učbenikih, moramo spregovoriti tudi o tem, kako je treba te učbenike dopolniti in kako upoštevati še mnoga druga vprašanja — pedagoška, psihološka, sociološka idr. v učno-vzgojnem procesu in

vzgoji za mednarodno razumevanje.

Privlačnost in ustreznost vsebine tovrstne vzgoje v osnovni šoli naj bi bila zagotovljena zlasti s spoznavanjem dogodkov, posledic, vzročnosti itd. Mladi morajo dobiti občutek, da je od njih odvisno, kakšen bo nov, boljši svet, kaj naj iščejo in zakaj naj si prizadevajo skupaj z milijoni naprednih mladih ljudi po vsem svetu.

Šolski programi v osnovni šoli namenljajo temu premalo pozornosti. Menim, da bi bilo treba uvrstiti vanje stalne naloge in temeljne vrednote internacionalistične vzgoje, kot so: podrobno seznanjanje pionirjev in mladine z načeli nevrščnosti, našo dejavnostjo na tem področju (gradivo je na voljo: program ZKJ, kongresi ZKJ, konference nevrščnosti s svojimi programi, deklaracijami itd.).

Premalo pozornosti je namenjena bojem osvobodilnih gibanj in naprednih sil v svetu, ki bi jih morali spoznavati učenci na višji stopnji osnovne šole.

Temeljiteje bi se morali seznanjati z viri, bistvom in posledicami nekaterih dogodkov iz naše bližnje zgodovine: spopad s stalinizmom, nastajanje gibanja nevrščnosti od Bandunga do Havane, z ZK in njeno vlogo v mednarodnem delavskem in komunističnem gibanju v zadnjih petintridesetih letih itd.

Nenehen poglobljen način obravnave, ki ga bo popestril vsak izmed mentorjev po svoje, bo učencem približal problematiko tako, da bo razumljiva in zanimiva. Zato bomo izrabili vse možnosti informacij, komunikacij zunanje sodelavce, predvsem tiste iz združenega dela, da bodo pomagali pri tovrstni vzgoji.

V naši samoupravni skupnosti je veliko organizacij, ki združujejo mlade ljudi po njihovih interesih. Tudi Zveza socialistične mladine bo morala izrabiti vse možnosti, ki jih ima, ter vključevati mladino v interesne organizacije, kot so klubi OZN, marksistični krožki, predvsem pa prodrati v organizacije združenega dela, med delavsko mladino.

Klubi OZN na osnovnih šolah naj bi bili nosilci internacionalistične vzgoje mladih in pomemben družbeni dejavnik združenega dela mladih po njihovih interesih.

Svojo dejavnost bomo morali programsko in organizacijsko usmerjati k bolj množičnemu zanimanju mladine za področje mednarodnega sporazumevanja. Smernice za to so nam dali naša ustava, kongresi ZK, SZDL in ZSM. Tako bomo s povezanim in nenehnim delom pri pouku za mednarodno sporazumevanje in v klubih OZN na osnovnih in srednjih šolah v resnici podružbljali zunanjo politiko in mednarodno sodelovanje ter uresničevali ciljem zapisane v dokumentih in resolucijah o vzgoji in izobraževanju za mednarodno sodelovanje, za mir in spoštovanje človekovih svoboščin in pravic. Le s takim delom bomo pripomogli, da bo dobilo naše delo ustrezno družbeno vlogo in pomen. Poiskati moramo nove poti in oceniti svoje delo, s pomočjo vseh in povsod, kjer mladi žive in ustvarjajo.

MIROSLAV LEŠNIK

# Uveljavljanje prvin celodnevne osnovne šole

K uspehom naj pripomorejo vsi učitelji in družbeno okolje

V skladu s stališči in sklepi predsedstva RK SZDL o uvajanju in nadaljnjem razvoju celodnevne osnovne šole ter zakona o osnovni šoli je podaljšano bivanje učencev enakovredna in pomembna sestavina razširjenega programa osnovne šole, ki jo je treba razvijati in dopolnjevati s prvinami celodnevne osnovne šole.

Podaljšano bivanje se sicer postopno širi (npr. v šolskem letu 1976/77 je bilo v njem 25.296 učencev, v šolskem letu 1978/79 pa 28.686 učencev), podatki pa kažejo, da se v posameznih občinah zelo različno razvija. V nekaterih občinah je v oddelkih podaljšanega bivanja celo manj kot 5 odstotkov učencev. V drugih se število učencev celo zmanjšuje, ne povečuje pa se tudi število tistih, ki so vključeni v celodnevno osnovno šolo. Ob tem je treba posebej opozoriti na občino Lenart (občina je po višini narodnega dohodka na prebivalca v SR Sloveniji na zadnjem mestu); ta je sicer v šolskem letu 1978/79 začela tudi uvajati COŠ, tako da je bilo takrat v celodnevni osnovni šoli 7,5 odstotka učencev, v podaljšanem bivanju pa 15,5 odstotka. V šolskem letu 1980/81 je v tej občini v COŠ 7,2 odstotka učencev, podaljšano bivanje pa so ukinili.

Pedagoška služba ugotavlja, da se razvija podaljšano bivanje v sorazmerno težjih razmerah kot COŠ. Na nekaterih osnovnih šolah je organizirano v zasilnih in neustreznih prostorih, šole nimajo dodatnih prostorov, npr. za samostojno učenje in delo, zunanjih površin za telesnovzgojne dejavnosti in rekreacije ipd. Učilnice so slabo opremljene z učili, posebno problematična pa je kadrovska zasedba in to, ker veliko učiteljev, zaposlenih v oddelkih podaljšanega bivanja odhaja v druge poklice. Delo v podaljšanem bivanju otežuje tudi sestava oddelkov, saj prevladujejo kombinirani oddelki, ki jih sestavljajo učenci iz različnih razredov (npr. v šolskem letu 1977/78 je bilo od 1166 oddelkov podaljšanega bivanja kar 631 kombiniranih ter 327 čistih oddelkov, ki so jih sestavljali učenci enega razreda, in 161 homogenih oddelkov, ki so jih sestavljali učenci enega razreda iz različnih paralelek) ter sora-

zumno veliko učencev v oddelkih, in sicer povprečno 26, v posameznih primerih pa celo 40. Razumljivo je, da zato tudi uspehi ne morejo biti zadovoljivi.

Za uspešno uvajanje sestavin COŠ v podaljšano bivanje je treba ustvariti predvsem ustrezne razmere, ki posredno vplivajo na uspešnost dela. Zagotoviti je treba dobre materialne možnosti, poleg učilnic tudi dodatne prostore za individualno in skupinsko učenje, učenje v kabinetih za posamezne predmete na višji stopnji, zlasti če je uspešnost učenja odvisna od posebnih načinov učenja, kot so vaje, poskusi ipd. Pomembne so tudi zunanje površine, potrebne za učenje, interesne dejavnosti in druge oblike organizirane rekreacije. Učilnice moramo opremiti s primernimi učili, pripomočki za različne igre in koristno izrabo prostega časa, z učbeniki in drugimi viri. Ustrezno je treba oblikovati oddelke podaljšanega bivanja, in če so dane možnosti, izoblikujemo čiste ali homogene oddelke. Pri oblikovanju čistih oddelkov pazimo, da ne nastane nezazeleno selekcija učencev. Upoštevati moramo izhodišča in naloge podaljšanega bivanja, kajti lahko se zgodi, da se zberejo v takšnem oddelku predvsem slabši učenci. Zagotovimo tudi ustrezno kadrovsko zasedbo, skrbimo za ustrezno načrtovanje in dokumentacijo dela, uvajamo ustrezne vsebine, oblike in metode dela v vse sestavine podaljšanega bivanja: prosti čas, samostojno učenje in interesne dejavnosti.

### ORGANIZACIJA DELA V PODALJŠANEM BIVANJU IN V CELODNEVNI OSNOVNI ŠOLI

O tem vprašanju v naši strokovni literaturi še niso jasno opredeljene razlike, čeprav je

organizacija dela v celodnevni osnovni šoli in v podaljšanem bivanju drugačna. Ta različnost organizacije pa tudi nalog izvira predvsem iz naslednjih razlik v možnostih za delo:

— v COŠ so vključeni vsi učenci šole ali stopnje ali razreda, v podaljšano bivanje pa samo nekateri učenci (sicer lahko več ali manj učencev šole, ne pa vsi)

— COŠ deluje v eni izmeni (kolikor je izraz ena izmena sploh ustrezen), podaljšano bivanje pa lahko deluje v dveh izmenah

— učenci v COŠ se vključujejo v vse sestavine življenja in dela šole, učenci v podaljšanem bivanju pa se vključujejo v te sestavine različno, odvisno od razmer in pogojev dela šole in doma

— učitelji v COŠ delujejo v vseh sestavinah celodnevnega življenja in tako globlje in sistematično spoznavajo učence, ter jih lahko učinkoviteje vodijo, usmerjajo in prilagajajo zahtevnost ter oblike dela, v podaljšanem bivanju pa prevzema odgovornost za delo učencev po pouku učitelj podaljšanega bivanja.

Te razlike imajo tudi pomembne pedagoške posledice, ki se kažejo v nalogah, oblikah in metodah dela. Glede na zakon o osnovni šoli in pozitivne pedagoške izkušnje podaljšanega bivanja in celodnevne šole si je treba prizadevati, da bodo te razlike čim manjše, zato moramo v delu podaljšanega bivanja sistematično uveljavljati pojme celodnevne osnovne šole.

Nekatere bistvene značilnosti COŠ je treba uveljaviti tudi pri delu podaljšanega bivanja:

— v skladu z zakonom o osnovni šoli moramo povezati ne samo delo osnovne šole, temveč tudi delo oddelkov podaljšanega bivanja z družbenim okoljem tako pri načrtovanju podaljšanega bivanja kot pri uresničevanju posameznih sestavin;

— v različnih sestavinah podaljšanega bivanja (zlasti organizirane rekreacije, praktično delo učencev ipd.) je treba zagotoviti vključevanje vseh učencev podaljšanega bivanja v različne in ustrezne oblike dela, zlasti v politehnično in delovno vzgojo;

— vsem učencem v podaljšanem bivanju je treba omogočiti vključitev in uveljavitev v interesnih dejavnostih; to jim zagotavlja širše možnosti za uspešnost in uveljavljanje ter za razvijanje sposobnosti, interesov in za

usmerjanje učencev; — vzgojno-izobraževalno delo pri pouku je treba tesno povezovati z različnimi sestavinami podaljšanega bivanja in ob njeno ter zagotoviti zlasti ustrezno obremenitev in zaposlitev učencev;

— v pouk je treba vnašati vsebine, ki so značilne za COŠ (vsebine samostojnega učenja, navajanje učencev na samostojno delo, uveljavljanje vzgojnih sestavin, prilagajanje zahtevnosti in obsega domačih nalog zmornostim, uveljavljanje minutne zdravje ipd.);

— ustrezno organizirati izvajati sestavine prostega časa, rekreativni odmori, usmerjene neusmerjene dejavnosti, ureditve lesno-vzgojnih dejavnosti, smouprava učencev pri načrtovanju in izvajanju aktivnosti;

— uveljaviti samoupravo učencev v podaljšanem bivanju; — skrbeti za pravilno šolsko prehrano in uresničevanje vsenalog po sanitarno-higienskih predpisih in predpisih o zdravstvenem varstvu učencev.

Na temelju izkušnje COŠ lahko takole povežemo pouk podaljšano bivanje:

— redno dnevno in tedensko sodelovanje učiteljev podaljšanega bivanja in učiteljev pouku glede obsega in zahtevnosti dela, zaposlitve ter napredovanja in razvoja učencev;

— vključitev učitelja podaljšanega bivanja, ki je usposobljen za razredni pouk, v pouk zlasti kakega vzgojnega predmeta razredni stopnji;

— vključitev učitelja podaljšanega bivanja, ki je usposobljen za predmetni pouk, v pouk določenega predmeta na višji stopnji;

— vključevanje učiteljev podaljšanega bivanja, in sicer samostojno učenje, v dejavno organizirane rekreacije in interesne dejavnosti ter skrb za šolsko prehrano.

V podaljšano bivanje je treba vključevati strokovno usposobljene učitelje, to bo v slednjem obdobju verjetno težjih, toda pomembnih nalog. Prav tako je treba skrbeti za popolnilno izobraževanje učiteljev podaljšanega bivanja, tako glede izvajanja učenja kot interesnih drugih dejavnosti. Poudariti je treba, da morajo za uspešno podaljšano bivanje in uspešno delo učencev v podaljšanem bivanju skrbeti vsi učitelji in lotna šola ter družbeno okolje.

MILAN ADAMIČ

## Resnično enotna osnovna šola za vse otroke

Raziskave so pokazale, da imamo zdaj v osnovni šoli v istih oddelkih učence, ki so sicer enako stari, po sposobnosti in umski razvitosti pa se razlikujejo tudi za več let. Še vedno pa prevladuje pri pouku frontalna oblika dela, ki teh razlik ne upošteva. V zadnjih letih smo veliko naredili za manj sposobne učence, predvsem z dopolnilnim poukom. Dosegli smo, da se je otip zmanjšal od 50 odstotkov na samo nekaj odstotkov. Vprašati pa se moramo, kaj smo naredili za boljše učence. Uvedli smo interesne dejavnosti, te so namenjene vsem, in nekaj dodatnega pouka, ki pa ga je še povsod premalo. Zmogljivosti sposobnejših učencev pa še niso dovolj izrabljene niti pri rednem pouku, pri katerem presedi otrok največ ur.

Že leta in leta govorimo, da imamo enotno osnovno šolo, ki daje po osmih letih vsem enake možnosti za začetek poti v življe-

nje. Tega pa ni mogoče doseči samo z izenačevanjem zunanji možnosti za šolanje. Razlike med učenci v 1. razredu, ki so odvisne od različnih sposobnosti predšolske vzgoje in njihovega okolja, lahko zmanjšamo samo tako, da učence dobro spoznamo in jim z diferenciacijo pouka individualnim načinom obravnavanja dajemo različno, ne enako, tem pa bi morali poskrbeti za ustrezen razvoj posebno težjih otrok. Ob končani osnovni šoli bi moral učenec imeti najbolj razvite svoje sposobnosti in interese. Na razvoj naj bi čim bolj vplivalo manj razvito socialno okolje, iz katerega je mogoče siko prišel.

Marsikaj je bilo o tem že povedanega in napisanega, to poiskati je treba poti, da bo nova spoznanja prišla do vsakega učitelja in da jih bo deležen učencec, tako da se bo lahko kar najbolje razvil.

BOGOMILA KRIVINA



# Za boljše vrednotenje ustvarjalnega dela

### Poklicno usmerjanje pred zahtevnimi nalogami

Kadrovska politika je nepogrešljiv del poslovne in samoupravne politike delovne organizacije. Načrtovalci, ki predvidevajo, usmerjajo in usklajujejo ekonomski in družbeni razvoj, morajo v svoje kratkoročne, srednjeročne in dolgo. očne načrte uvrstiti tudi načrte potreb po kadrih v skladu s tem, kakšne sposobnosti in kakšna znanja so potrebna za uresničitev predvidenega razvoja.

Marsikje imamo dovolj ustrezno izobraženih in sposobnih delavcev, ki pa ne opravljajo del, za katera so usposobljeni. S primerno preračunljivostjo takih delavcev bi lahko zapolnili marsikatero vrzel. Neustreznost porazdelitev strokovnih kadrov v regijah in premajhna gibljivost teh kadrov je povezana tudi z vrednotenjem dela, predvsem proizvodnega.

Podatki letošnjih prijav kažejo sicer nekatere strukturne spremembe in pozitivne učinke prizadevanj za smotno usmerjanje vpisa v prve letnike srednjih in visokih šol v skladu s potrebami združenega dela, pri izbiri poklica pa je še vedno veliko tradicionalne miselnosti (zlasti ženske mladine).

Izobraževanje ob delu je pri nas že zelo razvito, težava pa je v tem, da se večina delavcev ne izobražuje za napredovanje v svojem poklicu, temveč zato, da bi se zaposlili drugje, največkrat v administraciji. Na ta gibanja najmočneje vplivajo tradicionalni dejavniki, kot so družbeni ugled, vrednotenje dela, poklic in šol.

Sodobni razvoj zahteva trajno izobraževanje, pa tudi poklicno usmerjanje ne more biti statično, temveč trajno in neprekinjeno. Pogoj za takšno poklicno usmerjanje so ugotovitve o dolgoročnih potrebah po delavcih posameznih poklicev. Ker je načrtovanje kadrov ena izmed temeljnih nalog združenega dela, bi morala vsaka organizacija združenega dela skrbeti tudi za poklicno usmerjanje. Z usmerjanjem bomo morali predvsem omiliti neskladja med strukturo usmerjenega izobraževanja in družbenimi potrebami po kadrih ter zmanjšati razlike med formalno izobrazbo in resnično delovno usposobljenostjo.

Cilji posameznika in cilji združenega dela pri izbiri poklica si ne nasprotujejo, pa tudi usklajujejo se ne sami po sebi. Pri tem se pojavlja veliko protislovij in ovir. Ublažitev teh protislovij je najpomembnejša naloga poklicnega usmerjanja, usklajevanje ciljev pa prednostna naloga združenega dela pri kadrovski politiki.

### Trajnost poklicnega usmerjanja

Težave se kažejo že med rednim izobraževanjem, predvsem pri osipu in ponavljanju letnikov, pa tudi pozneje, ker se zaposleni ne znajo prilagoditi spremembam, ki jih prinašata tehnični napredek in razvoj znanosti. Ker ni poklicnega usmerjanja v temeljni organizaciji združenega dela, je tudi veliko delavcev neustrezno razporejenih k delom in nalogam. Poklicno usmerjanje mora biti torej sistematično, organizirano, celotna strokovna in družbena dejavnost, ki pomaga posamezniku pri izbiri smeri poklicnega razvoja in pri napredo-

vanju, izobraževanju in poklicni dejavnosti v skladu z njegovimi lastnostmi in zahtevami dela. Upoštevanje mora stopnjo gospodarskega družbenega in kulturnega razvoja ter odnose med gospodarskimi, družbenimi in kulturnimi cilji družbe in potrebami in možnostmi zaposlovanja (v ožjih in širših družbeno-političnih skupnostih).

Poklicno usmerjanje torej ni enkratna pomoč pri izbiri poklica, temveč pomoč v celotnem poklicnem razvoju, ki se začne že na prvih stopnjah vzgoje in izobraževanja, obsega splošno izobraževanje in izobraževanje za delo, izobraževanje za samoupravljanje, izbiro smeri izobraževanja in smeri delovne dejavnosti, izobraževanje iz dela in ob delu, izobraževanje v samoupravljanju in ob njem — torej celotno izobraževalno, delovno in samoupravno dejavnost človeka — delavca in samoupravljavca.

Preobrazba poklicnega usmerjanja, ki upošteva interese združenega dela, je edina prava pot za spremembo družbenega pomena in vsebine dela. Če je postal delavčev interes podlaga za vrednotenje združenega dela v celoti, mora biti na istih temeljih zasnovano tudi poklicno usmerjanje. Imeti mora samoupravno vsebino, da bi lahko rabilo delavcu v združenem delu delavskemu razredu. Osrednji problem razvoja poklicnega usmerjanja kot strokovne in družbene dejavnosti je torej v tem, da je treba najti konkretne oblike dela, metodološke in organizacijske novosti in ustvariti take gospodarske in politične odnose, ki zagotavljajo uspešno reševanje problemov. Dosledno je treba upoštevati nov družbeno-ekonomski odnos, v katerem je delavec subjekt produkcije in reprodukcije, torej tudi ekonomske politike s poklicnim usmerjanjem vred.

### Vloga koordinacijskih odborov in drugih dejavnikov

Novi družbeni odnosi vplivajo na položaj in dejavnosti poklicnega usmerjanja. Zato moramo odločno in dosledno razvijati samoupravno povezovanje in združevanje ustanov in dejavnosti poklicnega usmerjanja v celotnem združenem delu. Zagotavljajo ga uporabniki in izvajalci usmerjenega izobraževanja, družbeno-politične organizacije in družbeno-politične skupnosti ter druge družbene organizacije

in društva s tem, da ustanovijo na ravni občine, mesta pa tudi ožjega območja koordinacijske odbore za poklicno usmerjanje vpisa. Ti odbori na podlagi pregleda prijav za vpis učencev in drugih udeležencev v šole usmerjenega izobraževanja sprejemajo ustrezne ukrepe preusmerjanja, da se ne bi zadeve zaostrovale in ne bi bilo treba uvesti administrativnih ukrepov (omejitve vpisa).

Usmerjanje je sestavni del oblikovanja kadrov, zaposlovanja in celotne kadrovske politike ter ima pomembno vlogo na vseh stopnjah tega procesa. Poklicno usmerjanje mora obravnavati posameznika kot delavca v združenem delu in pomagati, da bodo bolj dosledno odstranjeni vzroki poklicne (delovne) odtujenosti in drugih prvin izkoriščevalskega najemniškega odnosa. Narava poklicnega usmerjanja se spreminja tudi glede na to, kakšno je povpraševanje po delavcih. Če je delavcev premalo, usmerjamo mladino in odrasle predvsem v skladu z njihovimi sposobnostmi in interesi; pri tem pa je treba upoštevati tudi konjunkturni položaj posameznih poklicev. Tak

način pomoči pri izbiri poklica (ki se je preveč uveljavil v preteklosti) je prav gotovo enostranski, kajti humanitarnemu vidiku poklicnega usmerjanja se mora pridružiti tudi družbeno-ekonomski vidik.

Pospešeno gospodarjenje vpliva na zmanjšanje potreb po delavcih, zato lahko pričakujemo, da se bodo pojavile težave pri zaposlovanju mladine. Usklajevanje med potrebami po delavcih in željami ter interesi mladine in odraslih bo v teh okoliščinah veliko zahtevnejše. Ker se bodo hkrati spreminjale potrebe v kakovostnem pogledu, je toliko pomembnejše, da je poklicno usmerjanje mladine in odraslih načrtno proučeno in voden. Pri smotrnem organiziranju celotnega poklicnega usmerjanja imajo pomembno vlogo koordinacijski odbori za poklicno usmerjanje in usmerjanje vpisa, kadrovsko-izobraževalne službe, izobraževalne organizacije, strokovne službe za poklicno usmerjanje pri skupnostih za zaposlovanje in društva kadrovskih delavcev.

MILAN PAVLIHA

# Spremenjena merila za vpis na visoke šole?

### Kaj predlaga komisija za reformo izobraževanja

Medrepubliška in pokrajinska komisija za reformo izobraževanja je na predlog Republiškega komiteja za prosveto, kulturo, telesno in tehnično kulturo SR Hrvaške letos večkrat obravnavala pogoje in merila, ki jih imajo republike in pokrajine za vpis na visoke šole. Velike razlike, ki po mnenju komisije niso v skladu s sprejetim dogovorom o enotnih temeljih vzgojno-izobraževalnega sistema v Jugoslaviji, so spodbudile komisijo, da je s predstavniki vseh republik in pokrajin pripravila enotna stališča in merila za vpis na visoke šole. Republike in pokrajine naj bi prilagodile svojo zakonodajo tem merilom v bližnji prihodnosti.

Temeljno stališče komisije za reformo je, naj bi se v prihodnje po končanem srednjem usmerjenem izobraževanju vsi učenci zaposlili, v visoko izobraževanje pa naj bi se vključevali praviloma iz dela in ob delu (komisija za reformo pri tem ne predvideva odstopanj, niti pri tistih poklicih, za katere se izobraževanje zaključuje šele na višji ali visoki stopnji, kot je značilno na primer za poklice v vzgoji in izobraževanju).

V skladu s tem temeljnim stališčem naj bi organizacije združenega dela povečale možnosti za študij zaposlenih in širile število delavcev, ki se vključujejo v študij iz dela. Pri vpisu v visoko izobraževanje naj bi imeli prednost delavci, ki jih pošiljajo v izobraževanje delovne organizacije, ter kandidati, ki imajo pogodbo z določeno OZD ali pa se izobražujejo sicer v skladu s potrebami združenega dela in po dogovoru med vzgojno-izobraževalno in drugo organizacijo.

Da bi zagotovili horizontalno in vertikalno prehodnost usmerjenega izobraževanja, je treba omogočiti kandidatom, ki so končali tri ali štiri letno srednje izobraževanje ter dosegli strokovno izobrazbo tretje ali četrte stopnje strokovne zahtevnosti, da se lahko vpšejo v različne študijske programe višjega in visokega izobraževanja. Tako širšo možnost izbire moramo zagotoviti kandidatom že v šolskem letu 1981/82. Visoke šole naj bi objavile najmanj leto dni pred vpisom naj, ki jo morajo kandi-

dati obvladati, da se bo vsako lahko pravočasno pripravil na preizkus znanja.

Postopek izbire kandidatov mora le-tom omogočiti, da dokažejo potrebno znanje, sposobnosti in nagnjenja za študij. Poklicno usmerjanje naj vodi k temu, da se bodo vpisali v določen program tisti, ki kažejo največ znanja, sposobnosti in nagnjenja za določeno stroko ali pa so morda te sposobnosti že dokazali z delom.

Pri izbiri med kandidati je treba upoštevati več meril. Poleg učne uspešnosti je pomembno znanje, ki ga pokažejo v kvalifikacijskem postopku (pri sprejemnih izpitih); pomembne so na delu pridobljene izkušnje, seveda pa tudi sposobnosti in nagnjenja za določeno vrsto dela in izobraževanja. Učni uspeh v predmetih, ki so bolj pomembni za nadaljnje izobraževanje, je treba višje vrednotiti. Skupnost jugoslovanskih univerz ter skupnosti istovrstnih visokošolskih organizacij naj bi po tem merilih poenotili pisne zahteve.

Razvoj visokega izobraževanja in načrtovanje vpisa naj temelji na ugotovljenih potrebah združenega dela. Visokošolske organizacije pa naj bi se v skupnosti jugoslovanskih univerz dogovorile tudi o standardih, ki jih morajo izpolnjevati te organizacije, da bodo lahko kakovostno opravile svoje delo. Načrti vpisa v visoke šole morajo vedno predvideti vse tri poti do izobrazbe: iz dela, ob delu in pred vstopom v delo. Študenti, ki nadaljujejo redni študij, pa naj bi sklenili z OZD ustrezno razmerje (pripravnost, štipendiranje, kreditiranje ipd.). Komisija predvideva tudi možnost, da študenti plačajo šolanje sami. V samupravnih interesnih skupnostih pa je treba določiti višino šolnine ter obveznosti šol do takih študentov.

Tako so torej predlogi medrepubliške in pokrajinske komisije za reformo izobraževanja. Medtem ko so nekatera stališča za vse sprejemljiva, bo o nekaterih bržkone še tekla razprava. Spodbudila jo bo rdnalnost v njih, o katerih bodo mnenja verjetno različna.

V.

# Odprta vrata v proizvodnjo

### Kako se v proizvodnih delovnih organizacijah pripravljajo na usmerjeno izobraževanje

Pri pripravi na usmerjeno izobraževanje se prosvetni in družbenopolitični delavci pogosto sprašujejo, kako se v združenem delu — v proizvodnji pripravljajo na delovne naloge, ki jih čakajo. Ali bodo zagotovljena mesta za proizvodno delo in delovno prakso učencev, ali bodo delavci, ki bodo organizirali in izvajali usposabljanje z delom, pravočasno pripravljani.

Vsem tem vprašanjem je bil namenjen pogovor, ki ga je organizirala Gospodarska zbornica Slovenije. Nanj je povabila izvajalce programa za usposabljanje delavcev, ki bodo izvajali proizvodno delo učencev v usmerjenem izobraževanju, vodje izobraževalnih centrov in služb iz tistih delovnih organizacij, ki so že začele s tem usposabljanjem ter predstavnike tiska.

Namen sestanka je bil predvsem v tem, da bi pregledali prve rezultate kadrovske priprave na usmerjeno izobraževanje, zlasti na izvajanje proizvodnega dela učencev v proizvodnih delovnih organizacijah, ugotovili pomanjkljivosti in ovire, izmenjali izkušnje ter spodbudili preko tiska tudi tiste delovne organizacije, ki se doslej še niso posvetile tem nalogam.

Kakšni so prvi dosežki?

Po podatkih Gospodarske zbornice Slovenije so doslej usposobili po 31-urnem programu okrog 150 delavcev za izvajanje proizvodnega dela, vseh, ki jih bo združeno delo potrebovalo za to zahtevno nalogo, pa je preko tisoč.

Ceprav je še nekaj časa za pravo teh delavcev (tja do februarja 1982) in vemo, da bodo pri tem sodelovali tudi inštruktorji, ki so že doslej usposabljali učence poklicnih šol za praktično delo, je vendarle zaskrbljujoče, da je še vedno veliko delovnih organizacij, ki še ne sodelujejo pri teh pripravah. Še zlasti slabo poteka dogovorjanje med proizvodnimi delovnimi organizacijami in šolami za skupno uresničevanje programa. Prav zato načrtuje Gospodarska zbornica konec maja in v začetku junija regijske posvete, na katerih se bodo srečali delavci šol (učitelji osnovne tehnike in proizvodnje in učitelji praktičnega pouka), proizvodni delovnih organizacij in obrtniki (organizatorji proizvodnega dela) ter se dogovorili o konkretnih zadolžitvah, pristojnostih in načinu izvedbe proizvodnega dela za učence.

Delovne organizacije morajo čimprej zvedeti, iz katerih usmeritev in programov bodo dobile učence, koliko jih bo in kako se bodo zvrstili na proizvodnem delu v šolskem letu, da bodo lahko pripravile dovolj inštruktorjev, pa tudi materialne, prostorske in druge možnosti ter prilagodile učencem program proizvodnega dela.

Doslej potekajo priprave najboljše v tistih delovnih organizacijah, ki imajo razvito izobraževalno službo, ali tam, kjer so že doslej le z velikimi prizadevanji lahko pridobivali dovolj delavcev. Le-te se zavedajo, da bodo samo z načrtno kadrovsko politiko in s proizvodnim delom pridobile nove strokovnjake na vseh stopnjah zahtevnosti dela. Inštruktorji, ki bodo učence vodili pri proizvodnem delu, bodo imeli pomembno vzgojno vlogo pri vključevanju mladih v delovni kolektiv, pri razvijanju čustva pripadnosti kolektivu, delovni organizaciji in stroki. Prav

zato je zelo pomembno, da bodo ti delavci (poklicni in občasnii inštruktorji) ustrezno usposobljeni za te naloge.

V Železarni Jesenice, Savi Kranj, v GIP Gradis Ljubljana, Lesonitu Ilirska Bistrica, SOZD HP, Iliriji in še ponekod so poleg poklicnih inštruktorjev že usposobili tudi delavce, ki bodo neposredno z učenci uresničevali program proizvodnega dela. Začeli so se prvi seminarji, vendar tudi v teh delovnih organizacijah izobraževanje še ni končano, saj bodo npr. v Železarni Jesenice usposobili za delo z učenci kar 250 delavcev.

Seminarje pripravljajo že tudi za delavce v usnarstvu in tekstilni industriji, v bančinstvu, gostinstvu in še kje.

Prve izkušnje kažejo, da je usposabljanje veliko uspešnejše pri inštruktorjih, ki že imajo nekaj izkušenj bodisi z uvajanjem novih delavcev v delo bodisi s praktičnim poukom pri mladini. Na učinkovitost usposabljanja vpliva zlasti stopnja izobrazbe udeležencev, zato jim je treba program vsebinsko, metodično in časovno prilagoditi.

Vsi, ki so sodelovali pri tem pogovoru, so menili, da predstavlja 31-urni program osnovno pedagoško, psihološko in didaktično-metodično znanje in je torej podlaga za nenehno izpopolnjevanje občasnih inštruktorjev. To usposabljanje ne sme ostati enkratna akcija; potrebno bo organizirano in sistematično delo z njimi, ki jim bo omogočalo, da bodo svoje praktične izkušnje nenehno bogatili z novimi teoretičnimi spoznanji.

Težave se kažejo zlasti pri organizaciji usposabljanja. V delovnih organizacijah praviloma izbirajo inštruktorje med najboljšimi delavci, te pa težko pogošijo na delu; zato bi morali organizirati seminarje predvsem v prostem času. Pokazalo pa se je, da to ni učinkovito, saj so delavci neposredno po delu preutrujeni za uspešno učenje. Najbolje je, če poteka seminar deloma v delovnem, deloma v prostem času. Najučinkovitejši so strnjeni enotedenski seminarji.

Precejšnja ovira pri usposabljanju delavcev za vodenje učencev na proizvodnem delu so mnenja, ki jih imajo v nekaterih delovnih organizacijah, češ da jim proizvodno delo učencev nalaga preveč materialnih, kadrovskih in moralnih obveznosti. Marsikdaj je treba o pomembnosti nalog, ki jih ima združeno delo v usmerjenem izobraževanju, najprej prepričati vodilne delavce v OZD ali TOZD:

Vzporedno s tem usposabljanjem pa se porajajo tudi druga vprašanja o proizvodnem delu, kot so npr. zaščitna sredstva za učence (kaj mora dati delovna organizacija, kaj naj si učenci sami preskrbijo) in nagrajevanje delavcev za delo z učenci. V Savi razmišljajo o tem, da bi jim priznali za to delo po eno uro na dan. Tudi v drugih delovnih organizacijah menijo, da bodo brez materialne in moralne spodbude težko dobili delavce za te naloge.

Še marsikatero vprašanje bodo morali reševati delavci — uporabniki in izvajalci neposredno v svojih delovnih organizacijah in z medsebojnim dogovorjanjem in sporazumevanjem. Ustrezne dosežke lahko pričakujemo le tedaj, če bodo ukrepali vsi — takoj in odgovorno. MILENA MALOVRH



Zoran Čirić, 8. raz.: Moja družina čaka fotografa, likovni pedagog; Metodii Kostov, Osnovna šola Jovan Jovanović Zmaj, Kruševac

## medsebojni odnosi

»Zgradili smo železnice in ceste, tovarne in stanovanja, povečali osnovni gospodarski standard našega človeka — zdaj je napočil čas, da razmišljamo tudi o tem, ali je srečen ali ni, ali je zadovoljen ali ni.«

»To, v čemer se človek razlikuje od živali, je — po Marxu — odnos. Duhovno bogastvo posameznika je odvisno od bogastva njegovih odnosov. Človek, to je odnos — odnos do sebe, predvsem pa do drugih ljudi. Zunaj medčloveških odnosov izgubi človek svoj temeljni pomen. Samo v odnosih z drugimi se osebnostno nenehno razvijamo.«

»Človek je hrana človeku. Lahko uživamo drug z drugim, lahko se žremo med seboj — drug brez drugega ne moremo.«

Te misli predstavljajo dr. **Pavla Brajša**, uglednega hrvaškega psihiatra, primarija v Medicinskem centru v Varaždinu, pisca številnih del iz psihodinamike odnosov. Čeprav je osrednje področje njegovega svetovalnega in strokovnega dela zakonska in družinska psihodinamika, posega tudi na druga področja. Tako je tudi pri nas izšla pri Delavski enotnosti leta 1978 knjiga Splošna dinamika samoupravnega vedenja. Na seminarju, ki ga je pripravila ob koncu aprila Zveza andragoških društev Jugoslavije skupaj z Andragoškim društvom Slovenije v Ljubljani, je dr. Pavel Brajša skušal povezati svoje teoretično znanje o psihodinamiki odnosov z vzgojo in izobraževanjem, še zlasti z izobraževanjem odraslih. Razprava na seminarju je pokazala, da se tudi pedagogika in andragogika lahko marsičesa naučita od psihodinamike (nekateri jo imenujejo tudi globinska psihologija). Poglede dr. Brajša bom skušal razčleniti, kot jih je zapisal v navedeni knjigi in razložil na seminarju, hkrati pa jih bom skušal povezati z vzgojo in izobraževanjem, zlasti z nekaterimi vprašanji in odnosi, o katerih malokdaj govorimo, čeprav so pomemben del našega življenja in dela.

### Temeljna pravila medčloveških odnosov

Najbolj človeška, popolna in demokratična oblika medčloveških odnosov bi morali biti, je

zapisal dr. Brajša, samoupravni odnosi. Samoupravljanje ni nekaj, kar sodi samo v tovarne, v urade in druge družbene ustanove. Samoupravni slog vedenja mora postati značilen tudi za odnose v zakonu in družini, v otroški sobi, v vseh majhnih skupinah — torej v vsem javnem in zasebnem življenju. »Samoupravno vedenje, zlasti če ga jemljemo s psihodinamičnega vidika, je poseben stil vedenja, način medčloveškega komuniciranja, ki ne more biti deljiv — drugače doma in spet drugače v tovarni. Lahko bi celo rekli, da ne more biti dober samoupravljavec v tovarni, kdor to ni v zakonu, v družini, med prijatelji, vsakodnevnih človeških odnosih. Samoupravljanje je nedeljiv, celosten odnos do življenja, ljudi, problemov.«

Z vidika psihodinamike odnosov, ki poudarja — tako kot sodobna vzgoja — izvirnost in enkratnost posameznikove osebnosti, je prvo pravilo medčloveških odnosov **priznavanje različnosti med ljudmi**. Vsakemu moramo priznati pravico do svoje poti, vsakemu dopustiti, da pove svoje mnenje in da misli tudi drugače. S tem priznavamo samoupravni pluralizem. Samo na taki podlagi lahko razvijemo medsebojno sporazumevanje in usklajevanje.

Ali ni morda v naši vzgoji kot usedlina nekdanjih avtokratskih odnosov še vedno pogosto zavračanje drugačnega mnenja pri otroku, mladostniku, odraslem? Ali nam ni pri srcu še vedno

# Človekova veličina se zrcali v njegovih odnosih

Psihiater dr. Brajša o samoupravnih odnosih in vzgoji

predvsem konvergentno mišljenje, divergentnost pa tuja? Drugačno stališče učenca in študenta spravi še marsikdaj učitelja ob notranje ravnotežje — kot da bi morali vsi, ne glede na individualne in starostne razlike misliti enako?

Samoupravni odnosi zahtevajo **vzajemnost in enakopravnost v dialogu**. Znati moramo govoriti in poslušati. Zanimati se moramo za druge, če želimo, da se bodo drugi zanimali za naša razmišljanja in skrbi. Predlagati moramo in sprejemati predloge, kritizirati in sprejemati kritike. Medčloveški odnosi naj bi bili — tudi pri vzgoji — dialektično srečanje nasprotij, enotnost razlik. V takem dialogu ni zmagovalca niti poraženca, ni tistega, ki izgubi, in tistega, ki dobi — je le odkrivanje podobnosti in različnosti ter skupnega v različnem. Je medsebojno priznavanje in spoštovanje pravice do lastnega mišljenja, pobude in poti.

Koliko je naš dialog z učenci, študenti in drugimi udeleženci izobraževanja res pogovor med enakimi? Kolikrat pod videzom enakosti ostaja paternalistična naklonjenost, ki dopušča drube-

gačno mišljenje, ne dopušča pa kritike, ker bi načela trdnost učiteljeve avtoritete, ki mu jo daje položaj.

V samoupravnih odnosih ima vsak **pravico do svoje izvirnosti**. To je pravica do sebe, pravica biti drugačen od drugih, pravica, biti samosvoj. To je pravica do zavračanja konformizma in vsiljene enakosti z drugimi. Vse to je pogoj za svoboden odnos med ljudmi, značilen za samoupravljanje. Prisila ubija tak odnos, onemogoča obojestransko, odpušča ljudi med seboj, razčlovečuje odnose med ljudmi, sočlovekova poniža v sredstvo, predmet, stvar. V takih odnosih nismo več enakopravni, temveč nastopamo v vlogi gospodarja do služabnika, močnega do šibkega.

Razredna vzgoja je zatirala svobodnost osebnosti, etastična vzgoja ceni konformizem in podrejenost »višjim« interesom. Koliko smo v samoupravni vzgoji premagali oboje in uveljavili človeške in resnične samoupravne odnose z učenci, študenti in drugimi udeleženci izobraževanja — tako v vsakdanjih osebnih stikih kot v konkretnih pri-

merih in pri izpitih? Koliko smo pri tem v svoji samoupravni usmerjenosti dosledni sami sebi?

Samoupravni odnosi zahtevajo **možnost vzajemnega sporočanja**, dajanja in sprejemanja povratnih informacij. Kjer ni te vzajemnosti, živimo drug ob drugem, hodimo drug mimo drugega, ne da bi se srečali. Med množico ostanemo sami s seboj in osamljeni, govorimo sami s seboj ali v prazno. To je igra v praznem gledališču, solistični koncert pred prazno dvorano.

Kolikokrat so naša predavanja in razlage, ki jim ne sledi pogovor, v resnici samo samogovor pred prazno dvorano? Kolikrat zaživi med nami, učenci in študenti tisti živi in ustvarjalni stik, ki bogati in oblikuje? Kolikrat pa ostajamo ob rodovih mladine, ki se zvrstijo v učilnicah, odmaknjeni, odtujeni njihovi mladosti in pogledom, ki jih prinaša v naš čas?

Samoupravno vedenje **priznava konflikte**, da lahko zanje poišče stvarne rešitve. Družba brez konfliktov je lažen mir, v njej se nič ne dogaja. Če vse sprejemamo in se z vsem strinjamo, ustvarjamo zgolj navidezno harmonijo, zapiramo oči pred nasprotji, ki so, in ne iščemo zanje stvarnih rešitev.

Zaradi ljubelega miru prepustimo včasih stvari njihovega naravnemu toku, prenašamo tudi to, čemur bi se morali tako po vzgojnih kot po samoupravnih načelih upreti. Ta ljubi mir postane tedaj oportunističen in konformizem — oboje pa je daleč od načelnosti in doslednosti pri vzgoji!

S transfernim vedenjem prenašamo osebne ali družinske konflikte v drugo okolje in druge skupnosti, v njih nenadzorovano praznimo notranje napetosti in

stiske. Namesto treznega in odraslega dela naše osebnosti pustimo prosto pot nezrelemu otroškemu ali pa starševskemu osebnostnemu vedenju. Tako so učenci tisti, ki plačajo tuje dolgove.

Bolnik, ob katerem je Freud opisal shisofreno osebnost, je bil sin (žrtve?) tedaj znanega nemškega pedagoga! V pedagoškem delu je vedno nevarno, da prenaša učitelj notranje konflikte na učence.

»Dober dan« lahko rečemo na sto načinov. Naše sporočanje vsebuje namreč ne le vsebino sporočila, temveč tudi naš odnos do njega in odnos do tistih, katerim sporočamo. Za vzgojo je zelo pomembno, da je za sporočilom tudi naš osebni odnos do njega — naše prepričanje. Če besede in prepričanje niso usklajeni, so vplivi nasprotujoči. Pogosto ima nebesedna govorica, govorica zgleda in vsega našega odnosa — večji vpliv kot besedna govorica.

Pa se na koncu čudimo vedenju in nazorom mladih, češ: Taki ste, ali smo vas tako učili? Ne moremo vzgajati brez osebne zavzetosti.

Ne moremo dati drugim tega, kar sami nimamo. Nenehna vzgoja samega sebe in nenehno duševno obnavljanje sta zato pogoj za vzgajanje drugih. Pogumno moramo gledati sebi v obraz in prenesti resnico o sebi, da se lahko spreminjamo. Vedno se lahko učimo od drugih — leta v tem niso ovira! Samo tako lahko spreminjamo tudi druge — seveda ne z nasilnim vdiranjem v njihovo osebnost, temveč s spodbudo in pobudami za samovzgojo. V tem je samoupravna demokracija — demokracija, ki se začne za otroški sobi.

JOŽE VALENTINČIČ

## Zaupanje — pot do uspeha

Kako se vzgajajo in izobražujejo mladostniki v kazensko-poboljševalnem domu v Celju

Malo je Slovencev, ki ne poznajo celjskega Starega piskra, pa tudi dogodkov v njegovi starejši in novejši zgodovini. Ni pa veliko tistih, ki bi vedeli, čemu je zdaj to staro poslopje namenjeno, čeprav ga izdajajo rešetke na oknih, in se manj takih, ki vedo, kako živi, dela, se izobražuje in prevzgaja nekaj desetnih fantov, starih od 16 do 23 let v Kazensko-poboljševalnem domu za mladoletnike v celjskem Starem piskru. Pred nedavnim smo jih obiskali in se pogovarjali z upravnikom, psihologom Brankom Gartnerjem o prevzgojnem delu v tem edinem kazensko-poboljševalnem domu za mladoletne prestopnike v Sloveniji.

Ko smo ga vprašali, kako je kot psiholog združil svoja strokovna in etična stališča z vlogo upravnika zaporov, nam je dejal: »Precej pomislekov sem imel v začetku, kmalu pa sem spoznal, da daje psihologija velike možnosti za obvladovanje tega področja, da lahko veliko prispeva k načrtovanju načrtov resocializacije in prevzgoje mladoletnih prestopnikov, pomaga pa seveda tudi pri ustvarjanju čim bolj človeških odnosov med delavci v domu in mladoletnimi prestopniki.«

Nekako pred štirimi leti so zasnovali v Celju delo z mladoletnimi prestopniki na drugačnih temeljih. Najprej so seveda morali okrepiti strokovno službo za prevzgojno delo, saj so takrat premoogli v kazensko-poboljševalnem domu v Celju le tri vzgojitelje in vodjo službe za prevzgojo, prevladovali pa so pazniki in delavci, ki so skrbeli za strokovno izučitev obsojenih mladoletnikov. V teh letih so dosegli pomemben kakovosten premik v kadrovski sestavi. O tem pričča že število strokovnjakov, ki delajo z obsojenci: kar dvanajst jih je,

med njimi dva socialna delavca, pet vzgojiteljev, psiholog, vodja sprejemnega oddelka, defektolog in vodja strokovnega izobraževanja.

Da bomo bolje razumeli celotno delo v kazensko-poboljševalnem domu v Celju moramo najprej spoznati temeljne značilnosti varovancev tega doma. Tu je okrog deset mladoletnikov med 18. in 21. letom, ki prestajajo kazni mladoletniškega zapora od enega do desetih let in precej več mlajših polnoletnikov, obsojenih na krajše zaporne kazni.

### Po načelih sodobne prevzgoje

Izhodišče za prevzgojno delo je tako imenovani prevzgojni program zavoda, ki ga sestavlja strokovnjaki v domu, skupaj z odgovornimi delavci republiškega sekretariata za pravosodje, upravo in proračun in če je potrebno, povabijo k sodelovanju tudi zunanje sodelavce.

Po tem programu prevzgoje v najširšem pomenu besede sestavijo v sprejemnem oddelku za vsakega posameznika indivi-

dualni prevzgojni program. Defektolog, psiholog, socialna delavka, vzgojitelj, predstavnik pooblaščenih uradnih oseb, delavec gospodarske enote in zdravnik (in če je potrebno še kdo drug) v tem oddelku celotno proučijo mladoletnikovo osebnost in zbrano dokumentacijo o njem, nato pa sestavijo individualni program prevzgoje. Ta vsebuje razporeditev obsojenca v vzgojno skupino, razporeditev k delu v gospodarski enoti doma ali k hišnim delom v domu, program dopolnilnega osnovnošolskega ali strokovnega izobraževanja. Posebno mesto v njem ima tako imenovano usmerjanje osebnosti, ki zajema v bistvu navodila za ravnanje z obsojencem. Pri tem izhajajo predvsem iz ocene obsojenčeve osebnosti, zlasti iz tako imenovanih »krepkih točk« v njej, na katerih je mogoče graditi resocializacijska prizadevanja. Ker v Celju menijo, da je mogoče program prevzgoje uresničevati le pod pogojem, da ga obsojenec zavedno sprejme in pri njegovem uresničevanju prizadevno sodeluje, ga seveda s programom seznanijo. Po diagnostični konferenci, kjer sprejmejo individualni program prevzgoje, praviloma štirinajst dni po mladoletnikovem prihodu v kazensko-poboljševalni dom, razporedijo obsojenca k dogovorjenemu delu v mizarški, kovinarski ali galanterijski delavnici ali pa k hišnim delom v domu.

Na spremljalnih konferen-

cah, ki jih sklicujejo po potrebi, ocenjujejo isti ljudje, ki so sestavili individualni program prevzgoje, uresničevanje tega programa, dosežke pa tudi težave, ki se pojavljajo pri delu s posameznikom. Če je potrebno seveda programe spreminjajo in dopolnjujejo.

Posebno pomembna je tudi sklepna konferenca, ki jo v zavodu skličejo pred obsojenčevim ddpustom. Na njej skušajo oceniti doseženo stopnjo resocializacije, uspeha. Ta ocena je podlaga za morebitne pogoje odpuste s prestajanja kazni, za morebitno omilitev kazni, pa tudi za ukrepe, ki jih predvidevajo s programom nadaljevanja resocializacije po prestani kazni.

Sprejemni oddelki načrtuje tudi skupinski prevzgojni program, saj tudi v domu mladoletniki ne živijo osamljeno, pač pa so razvrščeni v vzgojne skupine. V ta program spadajo tudi dejavnosti prostega časa, v katere se obsojenci vključujejo po svojem zanimanju, dejavnosti pa potekajo v zavodu in tudi zunaj njega. Zavod nima posebnih rekreacijskih, športnih in drugih objektov, zato skušajo izrabiti možnosti, ki jih daje neposredna okolica. Fantje se udeležujejo kulturnih, športnih in zabavnih prireditev v Celju in okolici, vodijo jih na poučne, šolske in strokovne ekskurzije, na različne razstave.

Branko Gartner meni, da ta program veliko prispeva k uresničevanju celotnega prevzgojnega načrta, saj daje možnost za razvijanje pozitivne motivacije, interesov, ki jih dotle obsojenci niso imeli ali jih niso začutili.

Temeljno vodilo pri prestajanju kazni v kazensko-poboljševalnem domu za mladoletnike v

Celju je delo. Ob njem skušajo obsojencem oblikovati ustrezen odnos, delovne navade, disciplino, vse, kar je nujno potrebno, da se kasneje, na prostosti mladoletniki laže vključijo v normalno življenje. Ekonomski učinki, doseženi z delom obsojencev, ne smejo nasprotovati smotrom njihove prevzgoje, ki je tudi v tem, da obsojenci spoznajo vrednote, ki izhajajo iz dela, da je delo edino merilo, s katerim si človek ustvarja svoj osebni in družbeni položaj. Ob delu se seveda obsojenci tudi strokovno izobražujejo in izpopolnjujejo. Zlasti v zadnjem času poudarjajo pripravo obsojencev na samoupravljanje.

### Razvejena samoupravna organiziranost

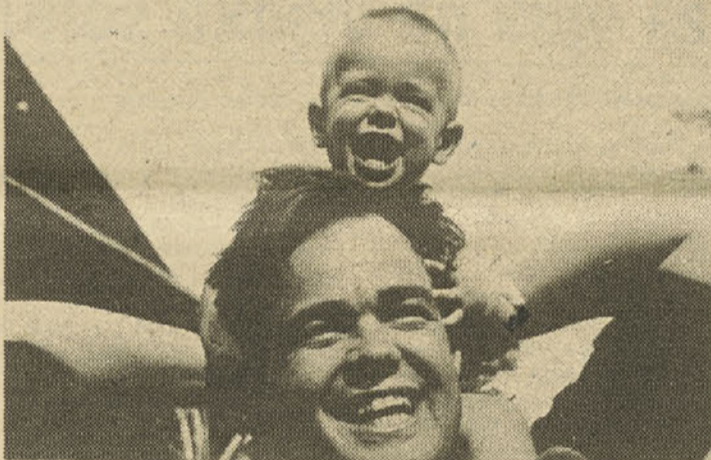
Zakon sicer ne govori o samoupravi obsojencev pravi pa, da je treba obsojence vključevati v dejavnosti, ki so zanje skupnega pomena. Pri njih naj soodločajo, razpravljajo in tudi s tem vedno bolj postajajo subjekt prevzgojnih prizadevanj.

In kako imajo urejeno samoupravljanje obsojencev v kazensko-poboljševalnem domu? Branko Gartner pravi: »Obsojenci razpravljajo o načrtu gospodarske enote, o delovnih razmerah, varnosti pri delu in delovnih dosežkih. Samoupravna organiziranost je zelo razvejena — od obratne skupnosti obsojencev, sveta proizvajalcev, do sveta obsojencev na ravni doma, skupnosti obsojencev in raznih komisij in organov. Seveda pa jim skušam samoupravljanje približati tako, kot je to mogoče v razmerah omejene svobode. Ppri m pa se moramo zelo potruditi, da mladoletnike in starejše

polnoletnike pridobimo za sodelovanje, da jim razblinimo načelno nezaupanje, ki ga imajo do delavcev doma. Skušamo jim razložiti smisel sodelovanja v njihovih samoupravnih organih, to pa ima seveda relativen uspeh.

Enaki problemi se pojavljajo tudi pri izobraževanju in strokovnem izpopolnjevanju. Veliko obsojencev nima končane osnovne šole, precej jih je obiskovalo osnovno šolo s prilagojenim programom, nekateri niso končali poklicne šole, le redki pa so jo dokončali. Tako je ena najpomembnejših nalog strokovnih delavcev v domu nadomestiti in ublažiti pomanjkanje izobrazbe obsojencev in jim s tem dati čim boljše možnosti za vključitev v delo po prestani kazni. Zato imajo v domu oddelki osnovne šole, sodelujejo pa tudi s poklicnimi in srednjimi šolami v Celju. Tako se fantje teoretično izobražujejo po rednem programu teh šol, zunaj doma, praktični pouk in praktično delo pa opravljajo v delavnica zavoda ali pa v delovnih organizacijah v Celju, če v zavodu nimajo za to možnosti. Zanimanje za izobraževanje je seveda različno, skušajo pa ga povečati, seveda glede na možnosti, ki jih daje zakon ob različnih ugodnostih, ki jih imajo obsojenci — od prostih izhodov v mesto, obiskov na domu, dodatnih dopustov in tudi denarnih nagrad. Razumljivo pa je, da vse to lahko omogočajo le obsojencem, ki jim zaupajo, tistim, za katere vedo, da ne bodo begali ali celo storili novih kaznivih dejanj. »Pohvalimo pa se lahko,« končuje Branko Gartner, »da smo prav pri izobraževanju dosegli v zadnjem času prav lepe uspehe.«

JASNA TEPINA





# Učitelji so v najtežjih dneh opravljali zgodovinsko delo

Osvobodilna fronta slovenskega naroda je kot vseljudsko revolucionarno gibanje posvečala posebno skrb tudi vzgoji mladine in organizaciji šolstva. V Primorski Sloveniji (tako so tedaj imenovali to ozemlje, ki je bilo prvotno razdeljeno na 13 okrožij in pozneje na 5) je na-

481 partizanskih učiteljev poučevalo nad 16.000 učencev v 340 šolah.

Med NOB je po nepopolnih podatkih padlo 30 učiteljev. Število padlih učiteljev kaže, da je tudi šola bila na bojni črti. Število padlih učiteljev (7%) je razmeroma veliko, če upoštevamo, da

zanskih učiteljev. Tokrat se bodo sešli učitelji drugič v vsem povojnem obdobju.

16. oktobra 1980 je predsedstvo občinskega odbora Zveze združenj borcev NOV Nova Gorica, na pobudo Vide Blažko, obravnavalo vprašanje aktiviranja partizanskih učiteljev Primorske in opisa šolstva med NOB na Primorskem. Svet za razvijanje revolucionarnih tradicij in spomeniškega varstva pri SZDL občine Nova Gorica je prevzel pokroviteljstvo odbora za opis partizanskega šolstva na Primorskem. Zbiranje dokumentarnega gradiva in spominov naj zajame vso Primorsko. Delo je v celoti zažvelo. V Novo Gorico že prihajajo dragoceni zgodovinski pomembni opisi in dokumenti. Akcija odbora za opis šolstva s svojimi organizacijskimi enotami. Uredništvo Pionirja je spodbudilo mlade, zgodovinarje po šolah, ki s svojimi raziskovalnimi nalogami odkrivajo veliko dragocenega gradiva. Tudi naši najmlajši bodo s svojim zavzetim delom nedvomno rešili pozabe veliko dogodkov in prispevali k popolnejši sliki zgodovine in šolstva na območju svojih šol.

Za ohranitev učiteljskih spominov, zbiranje gradiva, se zavzemajo vsi muzeji, na Primorskem, številni aktivisti OF, novinarji in množična občila kot sta radio in televizija. Radio Koper je prvi spregovoril o partizanskih učiteljih in še bo!

Iz gradiva, ki že prihaja in ki si ga še obetamo, bo mogoče opisati partizansko šolstvo na Primorskem. Nastala bo knjiga, ki bo obravnavala partizansko šolstvo na Primorskem z opisi učiteljev, učencev, z dokumenti, z duhom takratnega časa. Knjiga, ki bo zanimiva za vse, predvsem za tiste, ki zdaj spoznavajo dogodek iz tistih težkih dni.

Navdušenje nad odpiranjem partizanskih šol na Primorskem je dokaz narodne in kulturne zavesti tega ljudstva, ko je v najtežjih trenutkih postavljalo temelje slovenske šole. In ne pozabimo, da je slovensko partizansko šolstvo na Primorskem in učenje naših otrok v materinščini ena od dragocenih in pomembnih pridobitev našega narodnoosvobodilnega boja.

V. B.



## Kako ceneje do učbenikov?

V informaciji o prizadevanjih za zagotovitev brezplačnih učbenikov v osnovnih šolah je bila pred tedni tudi zapisano, da bodo učbeniki za prvo leto usmerjenega izobraževanja stali okoli 3.000 dinarjev. Ta številka bo verjetno prej prenizka kot previsoka. Takšno oceno potrjuje zgled, da stane Fizika, priročnik za učitelja v usmerjenem izobraževanju, ki je skromno opremljen, kar 480 dinarjev.

Navedena ugotovitev resno opozarja, da postaja šolanje za učence in študente (morda bolj, za starše!) že samo zaradi učbenikov drago, na drugi strani pa bi ta ugotovitev morala spodbuditi k mišljenju, kako dobiti cenejše učbenike.

Če je frontalno uvajanje novih vzgojno-izobraževalnih programov na eni strani za učence velika obremenitev, ker bodo morali imeti nove vse učbenike, pa bi na drugi strani razmeroma velike naklade morale biti precej cenejše.

Pri izdaji učbenikov bi morali kategorično odmisli komercialno sklepanje, da velike naklade, obvezen nakup in visoke cene dajo ugoden finančni rezultat, s katerim lahko krije zaloge prenekatere drugo manj donosno izdajo. (Naj nihče ne tolmači napak, če povem tale primer: pred dvajsetimi in morda še več leti je stal eden od treh delov Marxovega Kapitala približno prav toliko kot učbenik geografije za gimnazijo. Teško si je predstavljati, da imata približno enako ceno trajno znanstveno delo, kot je Kapital, in učbenik za srednjo šolo, ki je ponavadi veljal komaj nekaj let.)

Učbenike bi morali v prihodnje financirati iz treh virov: denarnega prispevka udeležencev izobraževanja, sofinanciranja izobraževalnih skupnosti, pri takšnih nakladah, kot bodo za nekatere letnike in nekatere učbenike, pa naj bi založbe dale tudi ustrezne komercialne popuste.

Ta trenutek gotovo ni mogoče razmišljati, kot to velja za osnovno šolo, da bi tudi v usmerjenem izobraževanju imeli brezplačne učbenike, ker še nismo tako bogata družba, da bi si to lahko privoščili. Prav pa je, da udeleženci izobraževanja vlagajo v izobraževanje tudi sami, saj je to motivacija, da bodo jemali izobraževanje bolj resno, odgovorno in prizadeto.

Učbenik bo poceni tedaj, če bo čimbolj uporabljen ali drugače, da bo nenehno v uporabi. To pa pomeni, da mora učbenik uporabljati več rodov — kar se da dolgo. To bo mogoče le tedaj, če bodo imeli učbeniki trajnejšo vrednost, kot pa so jo imeli doslej, ko so se nekateri menjali vsakih nekaj let.

Učbeniki bodo za udeležence

izobraževanja najcenejši tedaj, če si bodo šole ustvarile dovolj veliko zalogo učbenikov, iz katere si bodo učenci učbenike izposajali. Razumljivo je, da takšne zaloge učbenikov ni lahko ustvariti, ni pa rečeno, da z ustreznimi organiziranostjo in pripravljenostjo vseh, ki jih to zadeva, zamisli ne bi bilo mogoče uresničiti.

Zamislimo si oblikovanje fonda učbenikov za štiriletni vzgojno-izobraževalni program, približno enake cene učbenikov za en letnik in enakomeren vpis novincev v vseh štirih letih. Predstavljamo si še, kar ni nemogoče, da da založba 20-odstotni komercialni popust. Ob tej postavki naj bi prvi štirje rodovi srednješolcev, ki se bodo vpisali od 1981-82 do 1984-85 v prvi letnik srednjega usmerjenega izobraževanja, plačali 80% vrednosti letnega kompleta učbenikov, vsako leto pa bi učenci pustili učbenike na šoli. V štirih letih bi tako zbrali komplet vseh učbenikov za vsa štiri leta. Učenci bi v tem primeru prispevali vsako leto v povprečno 20% vrednosti, drugih 20% bi prispevala založba, vse drugo pa bi bilo doseženo s solidarnostjo, ko bi rodovi odstopili učbenike šoli ali poznejšim učencem.

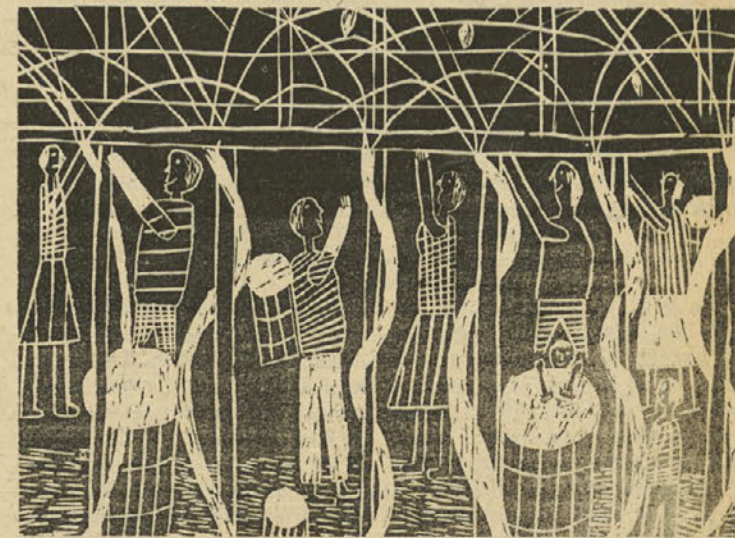
Od leta 1985-86 pa bi učenci plačevali vsako leto pavšal 20% povprečne cene letnega kompleta učbenikov. S tem denarjem bi dopolnjevali izrabljeno zalogo ali pa nabavljali povsem nove knjige.

Ob tem nastane vprašanje, kako naj bi ravnali tedaj, ko bo trajalo izobraževanje bistveno manj kot štiri leta, ko so posamezni učbeniki izdani v majhni nakladi itd. V teh primerih učenci ne bi smeli biti bolj obremenjeni kot učenci štiriletnih šol. Tedaj bi morale zagotoviti sofinanciranje izobraževalnih skupnosti, kjer bi se znova izrazila medsebojna solidarnost.

Morda bo kdo ugotovil, da to ni uresničljivo. Tak sklep gotovo ni povsem pravičen. Na gimnaziji v Kranju so za nekatera predmetna področja v celoti, za druga pa le delno, že izbrali zalogo učbenikov, le da so bili viri za to nekoliko drugačni. Večino denarja so prispevali učenci, delno pa so izbrali tudi razne popuste pri nakupih. Šolske učbenike, z atlasi vred, so si zagotovili pri geografiji, delno pri zgodovini, biologiji in tujih jezikih.

Nočem, da bi to izzvenelo zgolj politično aktivistično, vendar menim, da so prizadevanja, kako priti ceneje do učbenikov, resnični del stabilizacijskih prizadevanj. Prav zato bi se morali založbe, izobraževalne skupnosti in uporabniki učbenikov, dogovoriti, kako bi takšna prizadevanja uresničili.

VALENTIN PIVK



Pri telesni vzgoji; kolo, Branka Braslov, Osnovna šola Milun Susteršič, Ljubljana Bežigrad — Likovni svet otrok 1981



Uspesni napad, Slobodan Micevski, 12 let, Osnovna šola Ciril in Metod, Bitola

stalo partizansko šolstvo v najtežjih bojih od leta 1943 do osvoboditve.

Že 20. septembra 1943 je Pokrajinski narodnoosvobodilni svet za Primorsko Slovenijo v Stomažu pri Ajdovščini prvič razpravljalo o problematiki šolstva in zatem na pobudo njegovega predsednika Franceta Bevka izdal odlok, naj narodnoosvobodilni odbori začno organizirati šole povsod tam, kjer je to mogoče, in naj poiščejo za pouk sposobne in predane učitelje. Sredi bojev je v šolah, po 23 letih potujevanja, spet oživela slovenska beseda.

Glavni organizatorji šolstva na Primorskem so bili Henrik Zdešar, Drago Pahor, Oskar Venturini, Marinka Ribičič in drugi. Ker je primanjkovalo strokovno usposobljenih delavcev, so sami opravljali večino organizacijskih, nadzornih šolskih in izobraževalnih del, utrjevali šolsko mrežo in vodili šolstvo. Tedaj je

je pouk potekal v zaledju. Prav bi bilo, da bi postavili zgodovinski pomnik partizanskim učiteljem, ki so darovali svoja življenja. Zakaj se ne bi imenovala nekatere šole, predvsem nove, po partizanskih učiteljih, ki so pozabljene?

Lepo bi bilo tudi, če bi bile v šolskih avlah spominske plošče z imeni vseh učiteljev, živih in mrtvih, ki so tam poučevali med NOB.

Se vedno niso rešene domicilne pravice partizanskih učiteljev. Katera izmed desetih primorskih občin je pripravljena sprejeti to posebno čast?

Pri prevzemanju domicila partizanskih učiteljev ne gre toliko za stroške, denarno obremenitev občine. Ne bi smeli zavračati pridobitve revolucije za tako banalno vprašanje kot je financiranje.

V začetku letošnjega oktobra bo v Novi Gorici plenum parti-



Golobi, Brigita Sušnik, 8. razr. Osnovna šola Kraniški bataljon, Stranje — Likovni svet otrok 1981

## Šolski knjižničar pedagog: da ali ne

Sodobna osnovna šola ne nalaga novih nalog le učitelju, temveč tudi šolskemu knjižničarju. Iz ozko strokovnega knjižničarskega delavca postaja vse bolj knjižničar pedagog s posebnimi vzgojnimi nalogami. Zato si mnoge šole v zadnjih letih močno prizadevajo, da bi zaposlile knjižničarje z ustrezno strokovno izobrazbo. Zmotno mnenje, da je temeljna knjižničarjeva naloga strokovna obdelava knjig in drugega knjižničnega gradiva, je že zdavnaj izpodrinilo prepričanje, da je knjižničarjeva pedagoška funkcija enakovrednega pomena.

Knjižničar načrtuje svoje vzgojno delo v letnem vzgojnem načrtu. Kakšne pedagoške zadolžitve sprejema, pa je odvisno predvsem od njegove iznajdljivosti in vsestranske usposobljenosti, kajti še zdaleč nima na voljo natančnih navodil, katere vzgojne dejavnosti naj izvaja, še več svobode pa ima pri izbiri metod in oblik dela. Prav tu je še posebno pomembna njegova ustvarjalnost. Da je dolžan skrbeti za književno in knjižnično vzgojo, je jasno. Ni pa jasnih meril, kako naj doseže končni cilj svojih vzgojnih prizadevanj — vzgoji kritičnega, samostoj-

nega bralca, ki obvlada knjižnično pomagala in pozna strokovno ureditev knjižnice. Prav tu so še velikanske razlike med posameznimi šolskimi knjižnicami. Nekatere ponujajo bralcem bogat splet pedagoških dejavnosti: od ur pravljic, lutkovnih predstav, literarnih tekmovanj, uganek pa do skupinskih zaposlitev za usposabljanje učencev v samostojne uporabnike knjižnice z vsemi knjižničnimi pomagali. So pa še vedno take knjižnice, ki imajo cele gore neurejenih knjig, zato se mora knjižničar ubadati samo s strokovno ureditvijo knjižnega gradiva. Poleg tega pa je medsebojno sodelovanje kljub aktivom knjižničarjev zelo slabo. Zelo redka pa so tudi strokovna posvetovanja šolskih knjižničarjev.

Knjižničarjevo pedagoško delo si le počasi utira pot v učne načrte, vendar naj to ne bo razlog, da bo šolski knjižničar samo strokovni delavec. Če bo hotel doseči enakovreden položaj z drugimi pedagoškimi delavci v šoli, bo moral z neposrednim pedagoškim delom dokazati, da ne sodi več v neopredeljeno skupino »drugih strokovnih delavcev«.

METKA TOMAŽEVIČ

## Pouk klavirja po sodobni metodi

V Kranju smo se pred nedavnim zbrali na seminarju pedagogi gorenjskih glasbenih šol. Profesorica Darinka Bernetičeva nam je predstavila svojo metodo pouka klavirja. Seminar je bil vsebinsko bogat in zelo zanimiv. Zvedeli smo vse o splošnih metodskih izhodiščih njenega pouka, nato pa nas je seznanila še s konkretnim učno-vzgojnim programom. Zasnova, predvsem pa izhodišče pouka prof. Bernetičeve se močno razlikuje od ustaljenih metod in mislim, da je zelo uporabna.

Bistvena lastnost metode je glasba kot izhodišče - ne pa klavirska tehnika, ki je le sredstvo za izvajanje glasbe.

Pomemben element klavirskega pouka je tudi improvizacija, ki jo pri klavirskem pouku ponavadi pogosto odpravimo, v prizadevanju, da bi čim hitreje preštudirali predpisani učni program za določen razred.

Pouk klavirja po metodi prof. Bernetičeve zajema nižjo stopnjo (4 leta) in srednjo stopnjo, kjer se učenec izpopolnjuje nadaljnjih osem let. Profesorica nam je podrobno razložila pouk na nižji stopnji, za nazornost pa so poskrbeli njeni učenci in učenci njenih učenc, ki so z igrali vse skladbe, predvidene za ta štiri leta.

Učenec na nižji stopnji spoznava po uvodnem prvem letu pesmi raznih narodov (potovanje v prostor, kot ga imenuje prof. Bernetičeva) in glasbo zna-

nih skladateljev in glasbene preteklosti (potovanje v čas). Presenetljive so mnoge priredbe najbolj znanih melodij posameznih skladateljev. Čeprav smo doli prisegli na uporabo izvornih skladb pri pouku, pa so priredbe kot sredstvo za vpogled v glasbo raznih pomembnih skladateljev zelo uporabne. Melodije je izbrala in priredila prof. Bernetičeva sama in v njih uspešno združila značilni zvok sloga posameznega skladatelja z vedno novimi prvimi klavirske tehnike. Tako učenec ob spoznanju melodij iz glasbene zbirnice nehoti širi svoje tehnično znanje klavirja.

Slišali smo še veliko zanimivega, ves čas pa se mi je vsiljevalo vprašanje: zakaj ostaja ta metoda nedostopna glasbenim pedagogom? Metoda ni od večera, marveč je odobrena že več deset let, prav toliko časa pa tudi že čaka na založnika. Prav gotovo bi marsikateremu učencu in pedagogu odprla nove razsežnosti pri pouku ali pa bi ob zanimivih skladbah vsaj popestrila pouk. Pa tudi Slovenija ni tako bogata z domačimi metodami klavirskega pouka, da bi konkurenca lahko ovirala tiskanje učbenika. In končno, če nič drugega — skrajno nedemokratično je odrekati pravico do objave učbenika preskušenege v praksi. Če pa bomo le kdaj dočakali njegov izid, ga bomo učitelji glasbene vzgoje zelo veselili.

JASMINA POGAČNIK

# domska vzgoja

30 LET VZGOJNEGA ZAVODA V PLANINI PRI RAKEKU

## Sožitje velike družine

Letošnjega maja praznuje Vzgojni zavod Planina pri Rakeku trideset let svojega delovanja. Jubilej so proslavili s številnimi športnimi in kulturnimi srečanji, tekmovanji in prireditvami. V ta namen so izdali delavci zavoda tudi almanah, v katerem z zanimivim pismom in slikovnim gradivom podajajo presek dela ustanove v preteklosti in sedanosti.

Nad 160 zaposlenih se je zvrstilo v tej ustanovi od leta 1951 ko so v nekdanjo italijansko vojašnico preselili prvih 30 otrok iz doma v Smedniku. Otroci so bili brez staršev in vzgojno težavni, obiskovali pa so osnovno šolo. V teh prvih letih so bile delovne razmere težke, z leti pa so se počasi izboljševale. Leta 1954-55 so začeli obiskovati osnovno šolo pri zavodu tudi otroci iz vasi in bližnje okolice. Sožitje je trajalo vse do leta 1963-64, ko je bilo treba šolo reorganizirati zaradi stopnjevanja problematike gojencev in predvsem zato, ker jih je prihajalo vse več z zmanjšanimi umskimi sposobnostmi. V šolskem letu 1968-69 se je interna šola v zavodu dokončno organizirala kot posebna šola. Tudi zdaj deluje v zavodu šola s prilagojenim programom. Po končanem osnovnem šolanju lahko otroci nadaljujejo šolanje z dveletnim poklicnim usposabljanjem v lesarski, kovinarsko-predelovalni in kuharski usmeritvi.

Zavod je začasn dom fantom in dekletom od devetega leta, ki prihajajo vanj skorajda iz vseh slovenskih občin. Že leta 1961 se je pokazalo, da je skupna vzgoja dečkov in deklic uspešna, zato jo izvajajo tudi zdaj. Zavod sprejme lahko 72 gojencev, saj so ga v preteklih letih nenehno preurejali in dograjevali. Najprej so preuredili dom za gojence in tako pridobili več prostorov. Potem so zgradili telovadnico in delavnice za poklicno usposabljanje, uredili centralno kurjavo in nazadnje modernizirali kuhinjo. Delo pa še ni končano, kajti v tem srednjoročnem obdobju nameravajo dozdati nadstropje glavne stavbe. S tem bodo pridobili prostor za skupino, ki je zdaj utesnjena, uredili pa bodo tudi sodobno ambulanto in delavnico za tehnični pouk.

Otroci, ki prihajajo v zavod, so živeli dotlej največ v slabih življenjskih razmerah, tako v gmotnem kot v emocionalnem pogledu, saj starši niso zmogli včasih doma zadovoljiti niti najosnovnejših otrokovih potreb. Otroci se niso mogli zdravo razvijati in napredovati. V družinah so bili priče nesoglasjem, starši so se vdajali alkoholu, včasih pa so tudi kar odkrito zavračali otroka, ker je prišel na svet nezaželen. Zato so otroci v šoli neuspešni, ne znajo nevezovati stikov s sovrstniki, njihov odnos do odraslih pa je odvisen od razpoloženja. Večkrat vzamejo kakšno tujo stvar, ne da bi se zavedali, da ravna napak. Že ko pridejo v zavod se pokaže, da so to socialno neprilagojeni otroci z različno problematiko, nekateri so huje čustveno prikrajšani, drugi nevrotični, imajo znake MCD, enureze, motnje branja in pisanja, nekateri pa imajo v tem času na vesti tudi kaznivá dejanja. Njihove higieneske in delovne navade so slabe.

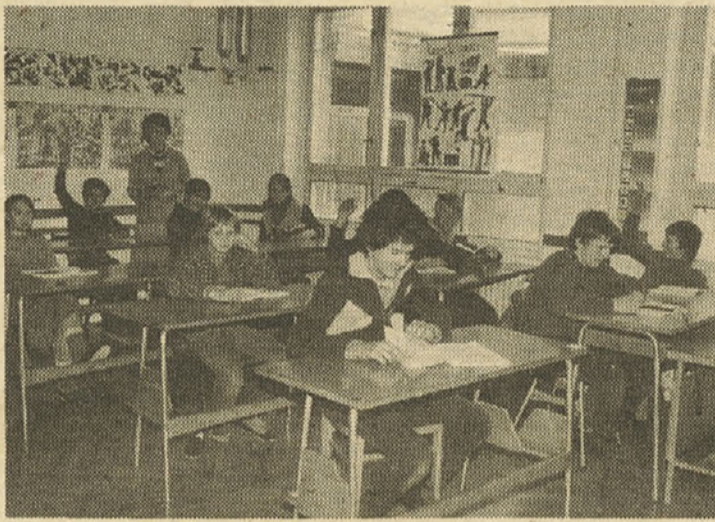
Starši največkrat ne nasprotujejo oddaji v zavod, saj otroka že težko obvladujejo ali pa ga sploh ne. Res pa je tudi, da jim v zavodu pravilno prikažejo prednosti usposabljanja z njim. V zavodu je šest vzgojnih skupin, v katere so otroci razvrščeni glede na starost, razred in problematiko. Vzgojitelj in vzgojiteljica skušata življenje v skupini čim bolj približati družinskemu ozračju, zato ima skupina tudi svoj prostor — svoje spalnice, dnevno sobo, in kuhinjo, v kateri razdeljujejo hrano. Otrok se različno dolgo življenje v zavodu. Nekateri otroci se prilagodijo hitro, drugi pa se privajajo kar več mesecev in svojo stisko včasih pokažejo z begi.

Včasih se otrokova problematika omili že s tem, ko pride v zavod in se loči od domačega okolja. Ustaljeno in zanesljivo okolje daje otroku primerno sliko o življenju, o odraslih, o medsebojnih odnosih in končno tudi o sebi. Skupina, v katero je vključen, mu pomaga razviti občutek pripadnosti, z vzgojiteljevo pomočjo tudi začuti, da so ga vrstniki sprejeli medse. Tako dobi otrok podlago za osvajanje drugačnih vzorcev vedenja, ki jih je imel prej. Med bivanjem v zavodu otroku pomagajo, da si pridobi primerne higieneske navade, ra-

zvičuje se mu sposobnosti in interesi, posebno pozornost pa namenijo delovni vzgoji. Zavedajo se, da je otrok, ki si pridobi delovne navade, na najbolj zanesljivo poti k uspehu — tudi potem ko bo odšel iz zavoda. V ta namen otroci sami urejajo svoje skupine, okolico zavoda, vrt in sadovnjak, radi hodijo pomagat vaščanom, ki so potrebni pomoči. V prostem času se najraje ukvarjajo s športom, ob lepem vremenu kolesarijo ali pozimi smučajo, veliko ve-

zem in negativizem niso več tako izraziti.

Tiste, ki jih odpustijo iz zavoda, spremljajo še tri leta po odpustu, vendar je pojem uspešnosti zelo relativen. Dveh otrok različnih sposobnosti in različne problematike ni mogoče enotno vrednotiti. Podatki kažejo, da jih je več kot polovica zaposlenih, in ti z vedenjem v okolju ne povzročajo težav. Nekaj jih ima občasne težave, manjši odstotek pa jih tudi ne uspe. Gojenci, ki se v ustanovi



Pri pouku

selja pa imajo tudi z ročnim delom in modelarstvom. Zelo uspešno deluje folklorni krožek, v večernih urah je dobrodošla pionirska knjižnica z več kot 2200 knjigami.

Življenje v skupini omogoča sprejemanje skupinskih norm, uči tovarštva in sodelovanja. Naveliča samoupravljanja se uveljavljajo s terapevtskimi sestanki, ki so enkrat na teden. Na teh sestankih obravnavajo gojenci probleme v skupini in soodločajo o odhodih domov. Probleme, ki zadevajo vse v ustanovi, rešujejo enkrat na mesec na sestanku domače skupnosti.

V zavodu je le malo otrok, ki v šoli niso uspešni. Vzroki za slab učni uspeh so samo prevelik časovni izostanek od pouka ali premajhne učenčeve sposobnosti. Učence z motnjami v branju in pisanju — teh je skoraj tretjina — obravnava logopedinja. Učenci, ki prebivajo v zavodu, sčasoma dozorevajo in postajajo bolj uravnoteženi; agresija, nevroti-

poklicno usposabljanje, so povečini uspešni, čeprav polovica izmed njih po odpustu zamenja stroko, za katero so se usposobili.

V teh tridesetih letih delovanja zavoda v Planini je v matično knjigo učencev vpisanih 911 otrok. Do nedavnega je bil zavod prenapolnjen, saj so sprejeli vsako leto povprečno več kot 30 otrok, veliko pa so jih zaradi pomanjkanja prostora morali tudi odkloniti. V zadnjih letih je ta slika nekoliko drugačna: čedalje več je otrok, ki so kljub zmanjšanim umskim sposobnostim vključeni v redne osnovne šole. Zamislili o integraciji so to le še bolj poudarile. Izkušnje preteklih let pa kažejo, da ni boljše integracije od tiste, ko se njihov odpustnik — nekdanji gojenec in učenec šole s prilagojenim programom — zaposli kot polnovreden član naše družbe in postane dober delavec.

V zadnjih letih je v Vzgojnem zavodu Planina opazna težnja po sprejemu mladostnikov na po-

klicno usposabljanje. To so otroci, ki so že končali osnovnošolsko obveznost, vendar pri zaposlitvi iz različnih vzrokov niso bili uspešni. Žal ima zavod premalo prostora in zmogljivosti, da bi lahko tudi vse te otroke, poleg svojih, vključil v lesno, kovinarsko delavnico ali kuhinjo, kjer bi se usposabljali. Strokovni delavci v ustanovi se trudijo, da bi tudi poklicno usposabljanje v ustanovi prešlo v sistem usmerjenega izobraževanja, vendar so prilagojeni skrajšani programi za zdaj prezahtevni za mladino, ki se usposablja v Vzgojnem zavodu Planina. Uspešna povezava s Poklicno lesarsko šolo v Škofji Loki nakazuje sorodnost mišljenja o pomenu praktičnega dela pri poklicnem usposabljanju, v drugih primerih pa ni pravega posluha za usposabljanje mladine, ki je ne le laže umsko manj razvita, temveč tudi osebnostno in vedenjsko motena.

Tovariš Godeša, učitelj tehničnega pouka, je začel delati v zavodu že leta 1952. Takrat so bile težave že z vsakodnevno prehrano in obleko otrok, delavci so sami pripravljali drva za zimo in samoumevno »dežurali« z otroci ob koncu tedna. Ob delu so se strokovno izpopolnjevali in z velikim trudom dosegli zaželeno izobrazbo. Pouk tehnične vzgoje je eden tistih predmetov, ki mu je v prilagojenih programih osnovne šole namenjena velika pozornost. »Trudim se,« pravi tovariš Godeša, »prepričati otroke, kako pomembno je za življenje

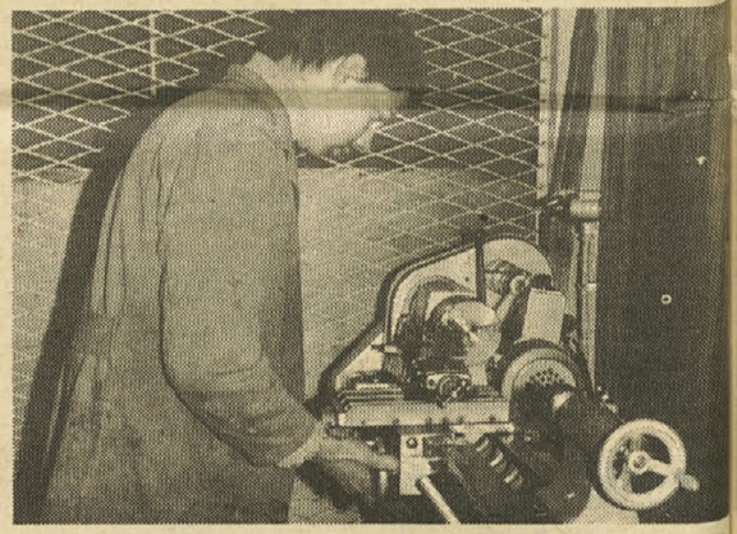
znanje, ki si ga pridobijo pri tehničnem pouku. To je podlaga za delo, temeljno znanje o ravnanju z orodjem in materiali, delovna disciplina. Želim, da bi se načrti za dograditev zavoda uresničili in da bi tako končno pridobili potrebno delavnico za tehnični pouk, saj delamo zdaj v majhnem in neprimernem prostoru.«

Tovarišica Šemrlava, ki je začela delati v zavodu leta 1953, poučuje letos že kdo ve kateri rod absolventov osnovne šole. Spominja se vseh pomembnejših prelomnic v izgradnji ustanove. Živo so ji v spominu obrazi otrok, ki jih je v teh letih vzgajala in se jim razdajala. Vsako leto, ko jih je spremljala v življenje, se je spraševala, kaj bo z njimi? Bodo zmogli trdo pot, ali bo mlinski kamen, ki so jim ga obesili okoli vratu že ob rojstvu, pretežak?

»Posebno srečna sem tedaj, kadar srečam svoje nekdanje učence in ugotovim, da so se v življenju znašli. Takrat sem ponosna nanje — vlivajo mi upanje tudi za vse tiste učence, ob katerih me včasih prime malodušje in si mislim: 'Kako majhni so in kako velike so njihove težave! Morda pa bodo le uspeli...«

Živeli so z ustanovo; tako tudi neutrudni družbeno-politični delavec tovariš Pogačnik, ki vodi skupino najmlajših v zavodu in še veliko drugih, ki so zdaj na novih delovnih mestih, vendar so prav tako dodali kamenček ali dva v izgradnji zavoda, kakršen je danes.

JASNA ŠEBJANIČ-PUPIS



## zaščita

## obramba

Še preden vstopiš, te pozdravijo ciprese in bori. Do učilnic, kabinetov in internata Letalske gimnazije Maršal Tito v Mostarju te spremljajo zelenje, lepo negovana trava in rože, vzcvetele v maju. V parkih in na sprehajalnih poteh ni nikogar. Pouk je. Samo včasih pokuka kak radoveden golob iz šolskega golobnjaka. V največjem in najlepšem parku vas pričaka osemindeset brez. Tankih in nežnih. Dreves ljubezni, vdanosti, zaobljube, ki so jih zasadili učenci te šole v spomin na svojega vrhovnega komandanta — ljubljenega Tita.

Nad nami je jasno nebo. Nebo, ki ga bodo »osvajali« in ki ga že »osvajajo« učenci te šole. Naši prihodnji letalci. Prihodnji čuvarji tega našega svobodnega, jugoslovanskega neba. Učence te šole in njihove vzgojitelje nenehno spremljajo tele Titove besede: »Dragi letalci, čuvajte to, kar je za vas najsvetejše: utrjujte pridobitve naše revolucije, in še posebno bratstvo in enotnost naših narodov, negujte iskreno tovarštvo in vse tiste vrline, s katerimi se mora odlikovati vsak borec armade naše socialistične domovine. Z nenehnim usposabljanjem razvijajte svoje borbeno sposobnosti in vedno čuvajte naše svobodno nebo.«

To je kraj, kjer se Titove besede uresničujejo. Uresničujejo jih učenci s svojim delom, tovarštvom in ljubeznijo do domovine. Vsi — iz okrog 450 krajev iz vseh predelov Jugoslavije. Velikokrat rečejo, da je tu prava majhna Jugoslavija. Skoraj v vsakem letniku so pripadniki dvajsetih narodov in narodnosti — zdaj pa je v šoli že dvajseti letnik. Cilj in naloge so opredelili že

zdavnaj, leta 1961, tedaj, ko je bila ta vzgojno-izobraževalna organizacija odprta. Takole so zapisali: ... skrb za vpis diplomantov gimnazije v letalsko vojaško akademijo, izbira gojencev za letalski poklic, njihovo prilaganje življenjskim in delovnim razmeram, posodabljanje celotnega metodično-pedagoškega dela, modernizacija in razvoj materialne osnove pouka — vse

NA OBISKU V LETALSKI GIMNAZIJI MARŠAL TITO V MOSTARJU

## Čuvarji modrega neba

za potrebe vojaškega letalstva in protizračne obrambe.

V avlah, spalnicah, jedilnicah in drugih prostorih sta red in čistoča. Rože in zelenje. Veliki panoji in stencas. Pogledamo v kabine. Najsodobnejša oprema, učila, učni pripomočki, interna televizija. V knjižnici je skoraj šestdeset tisoč knjig. Deset športnih igrišč, moderni telovadnici, bazena, posebne priprave za letalce, atletska steza...

Vse to je nujno, da lahko uresničijo predmetnik in učni načrt. V štiriletnem šolanju morajo učenci obvladati štiri programe: prvega, splošno izobraževalnega — tako kot v drugih šolah srednjega usmerjenega izobraževanja; drugi program vsebuje predmete, nujne za njihov prihodnji poklic letalca; tretji program, ki mu namenjajo v šoli res veliko pozornost, pa je program predavanja, pogovorov, ekskurzij, obiskov in taborjenj. Namen tega programa je razvijati jugoslovansko domoljubje.

### Prijateljstvo in tovarštvo

Oglejmo si natančneje tretji program. Že prve dni, ko pridejo

učenci, ki so končali osnovno šolo, v letalsko gimnazijo Maršal Tito v Mostarju, gredo na desetdnevno taborjenje v neko vojaško letovišče. Tam se ob oddihu, igri in zabavi spoznavajo, srečujejo svoje prihodnje razrednike in vzgojitelje, spoznajo statut šole... Teh deset dni prilaganja, pravi Stevo Bojanić, pomočnik direktorja za kulturnozabavno in športno življenje, človek, ki je že od prvega dne v tej vzgojno-izobraževalni organizaciji, je prilagoditveni, da se učenci med drugim tudi nekoliko privadijo na življenje, proč od doma. Kajti to so v glavnem otroci, ki se prvokrat za dalj časa ločijo od staršev, bratov, sester, tovarišev. Najdejo nove tovariše in v vzgojiteljih nove starše. Prijateljstva, pridobljenega v tej šoli, ne pozabiš nikdar.

Začne se na letovanju, nadaljuje se med šolanjem, pogloblja na ekskurzijah in obiskih Jablanice, Makljena, Prozora, Jajca, Bihaća, Drvarja, Bosanskega Petrovca, Petrove Gore, Kumrovcva, Jasenovca, Zagreba, Zadra... (v drugem letu) in Dubrovnika, Cetinja, Lovčena, Niša, Kragujevca, Beograda, Sarajeva... (v tretjem letu) šolanja).

Učitelji te šole se zavedajo, da se učiš resnične zgodovine prav tam: na Kadinjači, Klekovači, Ozrenu, Kozari, v Jasenovcu, Drvarju, Jajcu... To so kraji, kjer se uči in utrjuje ljubezen do domovine. Tu zaslišiš vse grozote pretekle vojne in dojamš pravi pomen besede svoboda.

Četrto leto gredo na desetdnevno taborjenje na Sutjesko — z nahrbtnikom in suho hrano. Ob vajah z zanimanjem obhodijo in spoznajo vsak korak, vsak meter Zelengore, Vučeva, Ozrena, Maglića, Volunjaka.

### Na stotine priznanj, pohval, odlikovanj

V zadnjem programu, četrtem po našem vrstnem redu, toda nič manj pomembnem kot so prejšnji trije, so obšolske dejavnosti učencev. Okrog trideset sekcij: od športnih, kulturno-zabavnih pa do tehničnih. Ob vsakodnevnih dejavnostih v sekcijah in na tekmovanjih si gojenci pridobivajo in utrjujejo psihofizične lastnosti, razvijajo si občutek za prostor in čas, navezujejo stike z mladimi iz drugih okolij. Nenehno so v gosteh v Mostarju, recitirajo in pojejo po delovnih organizacijah po vsej Bosni in Her-

cegovini in drugod po Jugoslaviji, obiskujejo rudarje v jamah, nastopajo v prostih sestavah ob štafeti mladosti, ob odprtju olimpiade v Foči, vsako leto preživljajo maturantske večere z učenci ekonomske šole v Mostarju, pojejo v zboru s študentkami mostarske univerze Džemal Bijedić, pogozdujejo hercegovaške goličave, odhajajo na zvezne mladinske delovne akcije.

Za izjemno sodelovanje z mostarskim okoljem pa tudi na raznih območnih, republiških in zveznih tekmovanjih so prejeli na stotine pohval, pokalov, odlikovanj in priznanj.

Toda zanje je bilo najljubše priznanje obisk tovariša Tita aprila 1969. Besede, ki jih je izrekel tovariš Tito gojencem te izjemne vzgojno-izobraževalne organizacije, ki je po dosedanjih dosežkih med najboljšimi v Jugoslaviji, so zapisane na zidu šolskega hodnika... O vas sem slišal vse najboljšo... Prepotoval sem ves svet in obiskal veliko ustanov in šol, toda take šole — po organiziranosti, videzu in opremljenosti, sestavi učencev in lepoti — še nisem videl...«

MEHMED HROMADIĆ

kolegom  
v slovo

## Janko Krek

Sredi dela in novih načrtov je umrl Janko Krek. Po stroki je bil slavist in knjižničar, po svojem najbolj osebnem nagnjenju pa ljubitelj knjige, glasbe, slikarstva in narave — vsega, čemur lahko rečemo Umetnost, Življenje.

Njegov domači kraj je bila Škofja Loka, tudi njegovo službeno mesto je bilo tam. Korak pa je premeril svet, celine, prostranstva, velemesta, čez oceane. Janka se bo spominjalo na stotine ljudi, ki so imeli srečo, da jih je prav on vodil po tujih krajih in se ustavljal na točkah, ki so lahko obogatile duha.

Kot kolega — slavist — Janko Krek ni doživljal z nami veselja in tegob učiteljevanja, saj ga življenjska pot ni popeljala v učiteljske vrste. Naš pa je bil kljub temu. Vez, ki nas je družila, je bila knjiga.

Zanjo se je pravzaprav izrtvoval. V Škofji Loki in njeni bližnji in oddaljeni okolici je postavil trdne temelje hrama, imenovanega knjižnica. Leta, ki jih je podaril knjižničarstvu, se dajo prešteti, dnevi in ure pa ne.

Tako kot tudi ne vse tisto, kar je za širjenje slovenske knjige storil kot bibliotekar, kot dolgoletni upravnik škofjeloške knjižnice, kot vsestranski svetovalec in kot aktiven član odborov, svetov ter drugih teles, ki skrbje za kulturno rast delovnega človeka.

Ali je v tem trenutku treba naštevati, kdo vse bo Janka Krika pogrešal? Pogešal ga bo vsak, kdor ga je poznal. Ko je njegova knjižnica v Škofji Loki pripravljala recital odlomkov iz Škofjeloškega pasijona in srečanje s Filipom Kumbatovičem, je v bolnišnici napisal na rob besedila dva tri znake za narečni izgovor besed. To je bilo pred tednom dni, ko smo na tihem vsi upali: morda pa premaga, za leto, za dve...

V naš delovni dan je udarilo sporočilo: Janko je umrl. Tam, kjer se postavljajo temelji splošne kulture, je zdaj en delavec manj. Iz spoštljivega spomina nanj in iz prepričanja, da je delo treba nadaljevati, se poslavljamo od kolega in prijatelja.

BERTA GOLOB

## Jože Ropotar

Jožeta Ropotarja sem spoznal, ko sva bila oba novince na fakulteti — on kot študent ob delu in jaz kot asistent. Bil je radovednega in živahnega duha, zato so mu bila občasna predavanja premalo. Hotel je vedeti več. Tudi pri drugih je začutil podobne želje in organiziral akcijo za dodatna predavanja. Tako je sprožil organizirani študij ob

delu pri nas. Po vsakem predavanju je ostal, da bi se dogovorili, kaj in kako naprej. Ob tem skupnem delu se je pokazalo, kakšen človek je bil tovariš Ropotar. Ni mu bilo žal ne časa ne truda, ko je bilo treba pomagati drugim. Svojo generacijo, skupino študentov ob delu, je čutil res kot svojo. Bil je med njimi kot staroslovanski starosta, ki

skrbi za ves svoj rod. Organiziral je učne krožke, skrbno beležil predavanja in še kot študent zmožel toliko, da je pripravil skripta tudi za druge študente. Veselil se je vsakega uspeha svojih študijskih kolegov.

Vendar njemu niti to ni bilo dovolj. Sam je hotel še več. Prihajal je h konzultacijam s celimi listi vprašanj. Vidna je bila njegova stiska pri učenju, in ko je nekoč omenil, da potrebuje pomoč, sem brez pomisleka pristal. Zakaj izmed tolikih prav njemu? Tovariš Ropotar je bil človek ki je v pozitivnem pomenu besede hotel biti zraven povsod, kjer je šlo za nekaj novega, povsod, kjer bi se lahko kaj naučil. Njegova želja po znanju in spoznavanju je bila nenašljiva in izjemna. Pomagati mu pri učenju je bilo zadovoljstvo.

Tudi po diplomi je študiral naprej z enako vnemo. Zakaj? Da bi drugim lahko še več pomagal. Dokazal je, da nima le mladost pravice do učenja. Jože je bil srce, ki nas je, vse njegove prijatelje in znance, gnalo k študiju, k delu in napredku.

Jože je imel lepo besedo, nasmeh in ljubezen za vse ljudi, s

katerimi se je srečeval. Čeprav sem mu bil učitelj, sem bil in bom tudi njegov učenec. Ob Jožetu je človek začutil, kako imaš lahko ljudi rad, kako se je mogoče žrtvovati za ljudi in jim pomagati. Za mnoge je bil njegov dom vedno odprt. Živel in spremljal je tegobe in radosti svojih prijateljev in znancev in imel za vsako težavo optimističen nasvet. Sprajšujemo se, ali smo tudi mi njemu dajali toliko, kolikor je on dajal nam. V svojem neizmernem optimizmu je tudi svojo prihodnost gledal svetlo, zato tudi svoje boleznini ni jemal resno. Vedno je upal, da se bo našel izhod. Bolj kot v svojo bolezen je bil zatopljen v svet knjig in znanosti in v tok življenja, ki ga je obdajalo.

Vest o njegovi smrti, sredi dela, snovanja in zagona nas je globoko pretresla, saj smo skupaj z njim verjeli, da nič ne more končati njegovega optimizma in zaupanja. Naš prijateljski krog lahko zapolnjujejo zdaj le spomini na skupna doživljanja, ki pa bodo le blede senca njegove človeške toplote.

BORIS KOŽUH  
(Iz govora ob slovesu)

## Danica Piber

Te dni smo se z veliko žalostjo poslovili od Danice Piber, predmetne učiteljice, ki je do svoje nenadne smrti opravljala dolžnost tajnice Posebne izobraževalne skupnosti prometa in zvez SRS in izobraževalne skupnosti Železniškega gospodarstva Ljubljana. Bolečina ob slovesu je bila toliko večja, ker je njena smrt prišla tako nepričakovano in sredi tako pomembnega dela, kot je začetek usmerjenega izobraževanja.

Rojena je bila pred 46 leti v

družini Melinkovih, ki so pribelžali s Primorskega pred nasiljem fašizma. Za Primorce, ki so prišli na Kočevsko, je bilo življenje zelo težko. To so krepko občutili tudi Danica, njena dva brata sestri in starša. Ob italijanski okupaciji je družina vdrugič spoznala krutost fašizma. Vsa družina je sodelovala v NOB, oče in brata s puško v roki, mati in dekleta pa so z drugim delom pomagala partizanski vojski.

Danica je po vojni končala učiteljske, ob delu pa pedagoško

akademijo in se lotila tudi študija pedagogike na filozofski fakulteti v Ljubljani.

Kot nasmehano, neposredno, dobrosrčno, a vendar zahtevno učiteljico so jo poznali mnogi učenci in starši Štalcerjev, Kočevske Reke, Postojne in Ljubljane, koder jo je vodila pot prosvetne delavke. Premalo bi bilo prostora, da bi opisal vse njene funkcije in dolžnosti, ki jih je imela v družbenopolitičnih organizacijah in društvi. Povsod je

bila pripravljena sodelovati, pomagati in prevzemati tudi najbolj odgovorne dolžnosti.

Čeprav je večji del svojega življenja živel stran od Mozlja, je bila njena zadnja želja, da bi počivala v rojstnem kraju, poleg svojih staršev, na gričku, od koder je prelep pogled v širne daljave, v življenje, ki ga je ljubila, a žal morala prežgodaj končati.

-JA

## Tine Perne

Aprila nas je pretresla vest, da je umrl naš učitelj, tovariš, prijatelj in sodelavec Tine Perne, ki je v več kot 30 letih svojega vzgojno-izobraževalnega dela vzgojil številne rodove, jih učil ljubiti materinščino in jim kazal prave poti v življenje.

Bil je dober človek. Tako so napisali njegovi učenci, ko so se zadnjič poslovili od njega pred šolo Janko Kersnik, Brdo pri Lukovici. Veliko je vedel in vedno je bil pripravljen pomagati. Veliko ljudi ga je poznalo, saj si ga vsak dan lahko srečal bodisi v krajevni skupnosti ali drugod v šolskem okolju. Tovariš Perne, kot so ga vsi imenovali, se je rad pogovarjal z ljudmi, jim svetoval in jih navduševal za branje lepih

slovenskih knjig. Prav njegova zasluga je, da je kot sodelavec Prešernove družbe znal približati kakovostno slovensko knjigo vsakemu bralcu.

Tak je bil tudi na delovnem mestu na osnovni šoli Janko Kersnik Brdo, kjer je poučeval slovenski jezik. Bil je strog in prav to njegovo strogost, ki je bila posledna in poštena, smo imeli radi. On pa je ljubil slovenski jezik. Odtod njegovi dobrohodni nastopi in želja po lepši slovensčini pri vseh predmetih. Opozarjal nas je na napake, ki smo jih delali in nas tako neviljivo vzgajal k večjemu spoštovanju do govornice in pisane besede. To pa nam je veliko pomenilo. Tovariš Perne, pogrešali te bomo!

VERA

### POPRAVEK K RAZPISU

Pri razpisu  
VZGOJNOVARSTVENE ORGANIZACIJE POSTOJNA  
z dne 11. 5. 1981

dodajamo:  
— delavci bodo imenovani za 4 leta.

Razpisna komisija sveta  
OSNOVNE ŠOLE TRNOVO LJUBLJANA, Karunova 14/a

razpisuje dela in naloge

— POMOČNIKA RAVNATELJA (reelekcija)

za mandatno dobo štirih let

Prijavijo se lahko kandidati, ki izpolnjujejo pogoje za učitelja po zakonu o osnovni šoli, imajo ustrezne družbeno-politične in moralno-etične vrline v skladu z družbenim dogovorom o oblikovanju in izvajanju kadrovske politike ter vsaj 5 let delovnih izkušenj v vzgojno-izobraževalnem delu.

Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev v 15 dneh po objavi razpisa na naslov: Osnovna šola Trnovo, Ljubljana, Karunova 14/a — za razpisno komisijo.

Razpisna komisija  
OSNOVNE ŠOLE  
ANTONA TOMAŽA LINHARTA RADOVLJICA

razpisuje dela in naloge:

— ravnatelj OŠ A. T. Linhart Radovljica

Pogoji:

- da je učitelj, šolski svetovalec ali drugi strokovni delavec,
- da ima višjo ali visoko izobrazbo pedagoške smeri in opravljen strokovni izpit,
- da ima najmanj pet let delovnih izkušenj v vzgojno-izobraževalnem delu, po opravljenem strokovnem izpitu,
- imeti mora organizacijske sposobnosti in biti moralno-politično neoporečen.

Začetek dela 1. 9. 1981;

— pomočnika ravnatelja OŠ A. T. Linhart Radovljica

Pogoji:

- da ima višjo ali visoko strokovno izobrazbo, pedagoške smeri,
- najmanj pet let delovnih izkušenj,
- imeti mora opravljen strokovni izpit.

Začetek dela 1. 9. 1981.

Prijave pošljite v 15 dneh po objavi razpisa na Osnovno šolo A. T. Linhart Radovljica — razpisna komisija. Kandidati bodo obveščeni o izbiri v 30 dneh po objavi razpisa.

### Svet DOMA UČENCEV HEROJ TITO KOPER

razpisuje prosta dela in naloge

— treh vzgojiteljev za določen čas

Pogoji:

- višja ali visoka izobrazba pedagoške smeri, prednost imajo diplomanti domske vzgoje;
- zaželeno je čimveč delovnih izkušenj;
- ustrezne moralno-politične lastnosti

Prijave sprejema razpisna komisija Doma učencev Heroj Tito Koper, Cankarjeva 5, 14 dni po objavi razpisa.

Komisija za delovna razmerja  
OSNOVNE ŠOLE HEROJA TINETA ROŽANCA, Pirniče

objavlja naslednja prosta dela in naloge:

- dveh učiteljev razrednega pouka za nedoločen delovni čas s polnim delovnim časom
- učitelja razrednega pouka za določen čas (nadomeščanje delavke med porodniškim dopustom, začetek dela 1. 9. 1981)
- učitelja razrednega pouka s polovičnim delovnim časom za določen delovni čas (eno šolsko leto)
- učitelja tehničnega pouka za nedoločen delovni čas
- učitelja fizike in matematike za nedoločen delovni čas
- učitelja glasbenega pouka za nedoločen delovni čas
- učitelja zemljepisa in DMV za nedoločen delovni čas

POGOJI:

Pedagoška izobrazba ustrezne smeri. Kandidati naj pošljejo vloge z dokazili o izobrazbi na naslov Osnovna šola heroja TINETA ROŽANCA Zg. Pirniče 37b, 61215 Medvode v 15 dneh po objavi razpisa. Tel. 612-160. Delo je v celodnevni osnovni šoli. Stanovanj ni.

Komisija za delovna razmerja  
TEHNIŠKE ŠOLE  
ZA STROJNIŠTVO, LJUBLJANA, Aškerčeva 7/II

razpisuje za pouk v srednji šoli kovinsko-predelovalne usmeritve dela in naloge za nedoločen čas:

- učitelja geografije
- učitelja biologije
- učitelja umetnostne vzgoje
- učitelja matematike in fizike
- učitelja elektrotehnike in fizike
- dveh učiteljev strokovno teoretičnih predmetov

Učitelji morajo imeti visoko strokovno izobrazbo ustrezne smeri v skladu z zakonom o usmerjenem izobraževanju in s sklepom Strokovega sveta SRS za vzgojo in izobraževanje o vrsti in stopnji izobrazbe učiteljev in sodelavcev za predmete skupne vzgojno-izobraževalne osnove.

Prijave sprejema tajništvo šole do 20. junija 1981.

Kandidati bodo obveščeni o izbiri najkasneje 15 dni po izteku roka za prijavo. Informacije dobite lahko po telefonu 22-273 vsak dan do 12. ure.

Začetek dela 1. septembra 1981.



## Razpisi

NAKADNI RAZPIS BO OBJAVLJEN 22. JUNIJA.  
PROSIMO, DA POŠLETE RAZPISE DEL IN NALOG NAJPOZNEJE DO 1. JUNIJA 1981 NA NASLOV: UREDNIŠTVO PROSVETNEGA DELAVCA, 61104 LJUBLJANA, POLJANSKI NASIP 28.  
Uredništvo

### NOVA SKUPINSKA NAROČILA NA PROSVETNEGA DELAVCA

Gradbena tehniška šola Ljubljana, 15 naročnikov  
PTT Izobraževalni center Ljubljana, 12 naročnikov  
Osnovna šola Peter Šprajc-Jur, 12 naročnikov  
Osnovna šola Ivana Cankarja, 11 naročnikov  
Celodnevna osnovna šola Biba Röck Šoštanj, 8 naročnikov  
Poklicna gostinska šola Celje, 6 naročnikov  
Osnovna šola I. SPUB T. Tomšiča Videm Dobropolje, 5 naročnikov  
Osnovna šola Notranjski odred Cerkljica, 3 naročniki

VSEM, KI SE ZAVZEMAJO ZA BOLJŠO OBVEŠČENOST PROSVETNIH DELAVCEV IN ŠIRIJO KROG NAROČNIKOV NA GLASILO, NAŠE PRIZNANJE IN ZAHVALA!

Uredništvo



Na vprašanja odgovarja Vili VERŠAJ samostojni svetovalec Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo

## Kdo lahko poučuje v srednjih šolah

V Prosvetnem delavcu z dne 6. 4. 1981 je bilo objavljeno, kdo lahko poučuje predmete SVIO. Zanima me, kaj bo s tistimi učitelji z višjo izobrazbo, ki so poučevali doslej v srednji šoli po zakonu o srednjem šolstvu (Uradni list SRS, št. 18-74, člen 27) in so pred upokojitvijo? Ali morajo prepustiti delovno mesto novincu z ustrežno izobrazbo, si poiskati drugo delo ali se predčasno upokojiti? Zaradi krčenja števila oddelkov jim ta nevarnost že grozi. Nekateri kolektivi jih namreč obravnavajo kot hlapca Jerneja.

F. W.

Zakon o usmerjenem izobraževanju določa za delavce v usmerjenem izobraževanju le splošne pogoje in najnižjo stopnjo strokovne izobrazbe, ki jo morajo imeti posamezne vrste delavcev, podrobnejšo določitev stopnje in smeri strokovne izobrazbe ter drugih pogojev (delovne izkušnje itd.) za poučevanje posameznih predmetov pa prepušča posameznim vzgojno-izobraževalnim programom. V skladu s tem je Strokovni svet SRS za vzgojo in izobraževanje podrobneje določil pogoje za poučevanje tistih predmetov, v posameznem vzgojno-izobraževalnem programu v srednjem izobraževanju, ki predstavljajo skupno vzgojno-izobraževalno osnovo usmerjenega izobraževanja.

Zakon o usmerjenem izobraževanju določa v 175. členu za učitelje v srednjih šolah, da morajo imeti naslednjo strokovno izobrazbo:

— učitelji splošno izobraževalnih in strokovno-teoretičnih predmetov visoko strokovno izobrazbo ustrezne smeri

— učitelji praktičnega pouka pa najmanj višjo strokovno izobrazbo ustrezne smeri in tri leta delovnih izkušenj.

Pri tem pa zakon določa izjemo za učitelje tistih predmetov oziroma predmetnih področij, za katere si v rednem izobraževanju ni mogoče pridobiti zgoraj predpisane stopnje strokovne izobrazbe; za poučevanje teh predmetov oziroma predmetnih področij se šteje kot ustrezna najvišja stopnja strokovne izobrazbe, ki jo je mogoče doseči v ustrezni smeri izobraževanja.

Medtem ko je zakon določil glede stopnje strokovne izobrazbe za posamezne vrste učiteljev v srednjem izobraževanju višje zahteve, pa je v prehodnih določbah v določeni meri odstopil od teh zahtev za tiste učitelje, ki so na dan uveljavitve zakona (7. maja 1980) bili na šolah in so opravljali vzgojno-izobraževalno delo. Tako zakon v 225. členu določa, da si morajo delavci v usmerjenem izobraževanju, ki na dan uveljavitve zakona nimajo predpisane strokovne izobrazbe, pridobiti zahtevano strokovno izobrazbo najpozneje v petih letih od uveljavitve zakona (tj. do 7. maja 1985); če si v tem roku te ne bodo pridobili, ne bodo smeli več poučevati. Od te zahteve po naknadni pridobitvi

predpisane strokovne izobrazbe pa zakon izvzema določene kategorije učiteljev v srednjih šolah, ki lahko še naprej opravljajo vzgojno-izobraževalno delo, čeprav nimajo predpisane strokovne izobrazbe, in si tudi niso dolžni pridobiti te izobrazbe (226. člen zakona). To velja za učitelje v srednjih šolah:

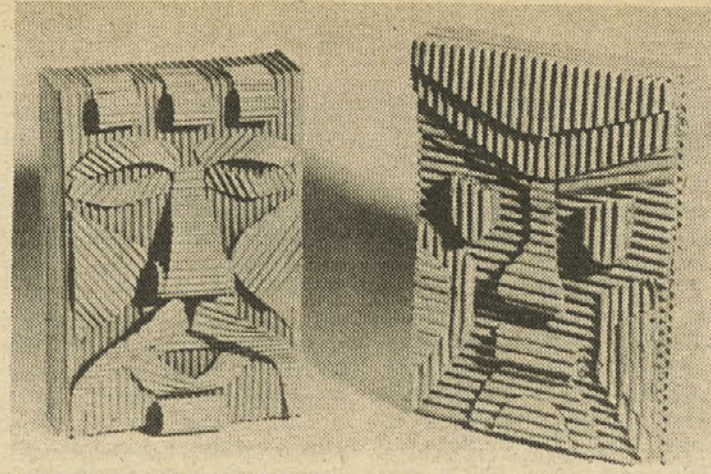
— ki so do dneva uveljavitve zakona najmanj 15 let opravljali vzgojno-izobraževalno delo, če so si pridobili pedagoško-andragoško izobrazbo;

— ki so izpolnjevali pogoje za poučevanje strokovno-teoretičnih predmetov in praktičnega pouka po zakonu o srednjem šolstvu, če so od dneva uveljavitve zakona o usmerjenem izobraževanju najmanj tri leta opravljali vzgojno-izobraževalno delo in so si pridobili pedagoško-andragoško izobrazbo;

— za izvajanje skrajšanih programov srednjega izobraževanja, ki so izpolnjevali pogoje za poučevanje strokovno-teoretičnih predmetov in praktičnega pouka po zakonu o poklicnem izobraževanju in o urejanju učnih razmerij, če so od dneva uveljavitve zakona o usmerjenem izobraževanju najmanj pet let opravljali vzgojno-izobraževalno delo in so si pridobili pedagoško-andragoško izobrazbo.

Zgoraj navedeni učitelji v srednjih šolah pa lahko še naprej opravljajo vzgojno-izobraževalno delo tudi v primeru, ko si še niso pridobili pedagoško-andragoške izobrazbe, vendar si morajo pridobiti to izobrazbo najkasneje v petih letih od uveljavitve zakona, in sicer po posebnem programu, ki ga v skladu s 179. členom zakona določijo posebna izobraževalna skupnost za pedagoško usmeritev. Če pa si v predpisanem času ne bodo pridobili te izobrazbe, ne bodo smeli več opravljati vzgojno-izobraževalnega dela.

Sklep Strokovnega sveta SRS za vzgojo in izobraževanje o vrsti in stopnji strokovne izobrazbe učiteljev in sodelavcev za predmete skupne vzgojno-izobraževalne osnove v srednjem izobraževanju le podrobneje razčlenjuje zahteve glede strokovne izobrazbe za učitelje omenjenih predmetov in zato ne posega v pravico učiteljev, določenih v 226. členu zakona, da lahko še naprej opravljajo vzgojno-izobraževalno delo, čeprav nimajo predpisane strokovne izobrazbe. Zato lahko v 226. členu navedeni učitelji ne glede na sklep o vrsti in stopnji strokovne izobrazbe učiteljev in sodelavcev za predmete skupne vzgojno-izobraževalne osnove v srednjem izobraževanju še naprej poučujejo predmete, ki so jih poučevali pred uveljavitvijo zakona. Zanje torej velja, da po izrecni določbi zakona izpolnjujejo pogoje glede strokovne izobrazbe, ki jih določata zakon in vzgojno-izobraževalni program. Pri tem izhaja zakon iz predpostavke, da so si ustrezno usposobljenost pridobili z opravljanjem vzgojno-izobraževalnega dela; s tem pa si seveda še niso pridobili tudi višje stopnje strokovne izobrazbe.



Maska, Tomaž Gerzl, Niko Rožanski, Osnovna šola I. celjske čete, Celje — Likovni svet otrok 1981

## Likovni svet otrok 1981

Na osnovni šoli Karel Destovnik Kajuh v Šoštanjju so v soboto, 28. marca dopoldne slovesno odprli že 13. razstavo LIKOVNI SVET OTROK. Pozdravni govor je imel predsednik pionirskega odreda Karla Destovnika Kajuha na istoimenski šoli Jože Katanec. Med številnimi gosti so bili poleg predstavnikov družbeno-političnih organizacij in kulturnih ustanov občine Velenje in Šoštanjja v imenu pokrovitelja Pionirskega lista glavni urednik Valter Samide, predstavnica Zavoda SRS za šolstvo prof. Ura-njekova iz Celja, pisateljica Mira Mihelič in akademik slikar France Mihelič iz Ljubljane.

Kulturni spored ob slovesnem odprtju razstave so izvedli učenci Kajuhove šole pod vodstvom Ivanke Pečecnik in šolski pevski zbor, ki ga je vodila Tatjana Drev. Nato je spregovoril predsednik žirije prof. pedagoške akademije iz Maribora, akad. slikar Peter Krivec. Žirija je tudi letos podelila petim šolam enakovredne nagrade, in sicer likovnim pedagogom knjigo o Titu, šolam pa monografijo akad. slikarja Lojzeta Spacala. Letošnje nagrade so prejeli: osnovna šola I. Celjske čete Celje — likovna pedagoginja Neli Kač, osnovna šola Brezovica pri Ljubljani — likovni pedagog Tonka Tacol, osnovna šola »Briško beneški odred« Dobrovo v Brdih — likovna pedagoginja Milena Stepančič, Bolnišnica Slovenj Gradec — otroški oddelek — likovna pedagoginja Breda Celcer in osnovna šola Veljko Vlahovič — likovni pedagog Tone Skok. Ob tem je treba poudariti, da so tudi pri letošnji razstavi sodelovali Izobraževalna skupnost in Kulturna skupnost občine Velenje.



Casopis izdajata republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter Izobraževalna skupnost Slovenije — Izhaja štirinajstdnevno med šolskim letom.

Izdajateljski svet ČZP Prosvetni delavec: Metka Rečnik, predsednica, Jože Deberšek, Tea Dominko, Milanka Dragar, Leopold Kežar, Marjana Kunej, Marija Skalar, Janez Sušnik, Valerija Škerbec, Zdravko Terpin, Milica Tomše, Jože Valentincič, Boštjan Zgonc.

Uredniški odbor Prosvetnega delavca: Geza Čahuk, predsednik, Breda Cajhen, Tea Dominko, Marjana Kunej, Rudi Lešnik, Veljko Troha, Jože Valentincič, Dušan Zupanc.

Uredništvo: Jože Valentincič, glavni urednik, Marjana Kunej, odgovorna urednica, Tea Dominko, tehnična urednica.

Naslov uredništva in uprave: Poljanski nasip 28, tel.: 315-585, poštni predal 21, Ljubljana 61104.

Rokopisov in fotografij ne vračamo. Letna naročnina znaša 200 din za posameznike, 350 din pa za organizacije združenega dela in delovne skupnosti. Cena izvoda 10 din. Studentje imajo pri skupinskih naročilih poseben popust. Številka tekočega računa: 50101-603-46509.

Tiska CZP Ljudska pravica. YU ISSN 0033-1643

Po mnenju Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu).

## Vsakemu otroku predšolsko vzgojo

Ni treba posebej poudarjati, da daje predšolska vzgoja temelj človekovi osebnosti, hkrati pa je socialni dejavnik pri odpravljanju razvojnih razlik pri otrocih, ki se bodo kasneje vključili v šolo.

Naša predšolska vzgoja se je, še posebno v zadnjih letih, prav ob požrtvovalnosti in zavzetosti delavcev, ki delajo na tem področju, organizacijsko in strokovno zelo razvila.

Prizadevanja vseh delavcev s področja predšolske vzgoje, da bi področje predšolske pedagogike še bolj razvili kot samostojno panogo pedagoške znanosti, so se strnila v uresničeni želji: v klubu poslancev je bila 15. maja ustanovna skupščina Sekcije za predšolsko pedagogiko pri ZDPD Slovenije.

V navzočnosti najvidnejših predstavnikov strokovnih in političnih organizacij naše republike in ob polnoštevilni udeležbi delavcev s področja predšolske vzgoje-delegatov iz vse Slovenije so izzevene dobre želje in pozdravi skupščini.

Ob pohvali in priznanju, izrečenim vzgojiteljskim šolam, Zavodu SRS za šolstvo in vsem, ki so prispevali k razvoju področja predšolske vzgoje, so bile še posebej pohvaljene za dosedanje požrtvovalno delo **Lea Smasek, Anica Dolanc in Breda Cilensek**. Sekcija, ali bolje, njen dose-

danji odbor je uspešno izpeljal akcijo zbiranja članov. Naj povemo, da šteje v sekciji doslej že 1.177 prijavljenih članov — posameznikov in 70 poverjenikov iz 63 vzgojno-varstvenih organizacij v Sloveniji.

Na ustanovni skupščini so se dogovorili za tesno sodelovanje posameznikov in strokovnih delovnih organizacij, ki se ukvarjajo s pedagoškim, svetovalnim, organizacijskim in raziskovalnim delom na področju predšolske pedagogike. Njihov skupni namen bo predvsem v tem, da bodo v skladu z družbenimi interesi in potrebami združenega dela, staršev in otrok, vplivali na različne družbene dejavnike in si prizadevali zagotoviti vsakemu otroku predšolsko vzgojo. Eno izmed temeljnih vodil pri delu v prihodnje pa bo še večja zavzetost delavcev — praktikov.

Posebna obogatitev skupščine je bilo izbrano predavanje dr. Ane Kranjc na temo Predšolska vzgoja v uresničevanju zasnovane permanentnega izobraževanja, slišali pa smo tudi povzetke raziskave Tatjane Vonta — O sodelovanju VVO in staršev. (Oba prispevka bomo objavili v eni izmed prihodnjih števil.)

Udeleženci skupščine so še sprejeli pravila Sekcije za predšolsko pedagogiko, njen letni delovni načrt in izvolili nov izvršni odbor. T. D.

## Priporočamo!

Na trg smo dobili knjižico **IGRA IN IGRAČE** iz zbirke **CICIBANOVE URICE**, ki jo že nekaj let pripravljajo in izdaja Zveza prijateljev mladine Slovenije.

Avtorji so priznani strokovnjaki, ki delujejo na različnih področjih družbenega življenja, in to na pedagoškem, raziskovalnem, zdravstvenem in likovno-oblikovalnem.

Dobili smo gradivo, ki na strokovni ravni, a poljudno prikazuje pomen in vrednost igre in igralnih pripomočkov za otrokov normalni telesni, čustveni, socialni, intelektualni in moralni razvoj za njegovo vsestransko ustvarjalnost in srečno otroštvo.

Zbirka prvih šestih knjižic je namenjena predvsem vzgoji in razvoju malčca in predšolskega otroka, zvezek z igro in igračkami pa je primeren tudi za šolsko obdobje in bo dobrodošlo gradivo za študij učiteljem, ki organizirajo in usmerjajo v šolah prosti čas učencev. Tovrstne literature pri nas primanjkuje.

Urednica knjižice psihologinja mag. Ljubica Marjanovič, ki na katedri za otroško in mladinsko psihologijo Filozofske fakultete v Ljubljani proučuje otrokovo igro in igrače, nas v svojih prispevkih popelje v otrokov svet igre in igrač, navaja vrste igrač po njihovi temeljni funkciji in nas seznanja z igračkami, ki so primerne in potrebne za posamezno starostno obdobje in vrsto igre (za razgibanje, razvijanje spretnosti, domišljjsko igro, gradnjo in konstruiranje ter razvijanje družabnosti). V poglavju »Igrajmo se« obravnava vzgojni pomen igre v družini in daje napotke, kakšen naj bo odnos staršev in drugih odraslih od otrokove igre, da bi se vanjo tudi vključevali.

Profesor dr. Ivo Toličič razpravlja, kako otrok ob igri spoznava zunanji svet in vstopa vanj, se uči, telesno in duševno razvija, pridobiva različne izkušnje in vzgaja in kako se ob igri v mlajši dobi gradi motivacijski sistem za kasnejše organizirano učenje.

Skupina strokovnjakov: tehnologinja arh. inž. Jakica Aceto, prof. Slavko Hočevar, zdravničar dr. Metka Macarol-Hiti in dr. Mojca Petrič ter psihologinja mag. Ljubica Marjanovič razlagajo, kakšna naj bo dobra igrača, da bo ustrezala tehnološkim, zdravstveno-higienskim, estetskim in psiho-pedagoškim merilom.

Psiholog mag. Ludvik Horvat svetuje, kako naj izbiramo vrednotimo in kupujemo igrače.

Pedagog in psiholog Ana Celkovič-Vodovnik obravnava igrac in igrače, ki jih potrebuje vzgojno-varstvena organizacija.

Pedagog dr. Emil Kamenov iz Novega Sada navaja klasifikacijo in opis glavnih skupin didaktičnih iger za pedagoško prakso v predšolski in šolski dobi.

Zdravnica dr. Metka Macarol-Hiti daje navodila za vzdrževanje igrac.

V drugem delu knjižice obravnavajo strokovnjaki, kaj pomeni igra otroku v posebnih razmerah. Psihologinja Vida Strle in vzgojiteljica Anka Prestor navajata, kako z igro in igračkami lajšamo bolečine in priporočamo k uspešnejšemu zdravljenju v zdravstveni ustanovi in doma in rešujemo otroke duševnih stisk. Psiholog Slavica Toličič razlaga, kako z vodeno in usmerjeno igro razvojno prizadetim otrokom pomagamo uriti okrnjene zmožnosti, blažimo razne odklone in ustvarimo lepši svet.

Psiholog Peter Umek posega v šolsko obdobje in obravnava potrebo šolskega otroka po igri in igrači, kar ima tudi pedagoški pomen. V posebnem poglavju prikazuje terapevtske igralne postopke in izkušnje pri otrocih s čustvenimi in vedenjskimi motnjami. Igralno terapijo naj bi spoznali vsi pedagoški in drugi delavci, ki se ukvarjajo z otroki kot mentorji v krožkih, klubih in organizacijah. Posebej pa se opozarja šolska vodstva, družbenopolitične in druge dejavnike v krajevnih skupnostih in občinah, da bolj skrbijo za otroška igrišča ob šolah in v naseljih, kjer bi se sproščeno igrali.

Celotno razpravo pa prežema ena skupna misel, da je igra za otrokov psihofizični razvoj potrebna kot ključ za ključavnico, in kjer ni igre, tam ni otrokove sreče.

Knjižnico odlikuje zelo lep, tekoč jezik. Vsebinska je kljub strokovnosti dostopna vsakomur. Priznati pa moramo znaten delež tudi mikavni likovni opremi, tako zunanji kakor tudi notranji s kvalitativnimi barvnimi slikami igrač. Ta likovni prispevek je delo oblikovalca Sergija Gobba.

Publikacijo IGRA IN IGRAČE dobite na Zvezi prijateljev mladine Slovenije, 61000 Ljubljana, Miklošičeva 16.

## 30. obletnica mature

Maturanti mariborskega učiteljskega 1950-51 se bodo zbrali ob 30. obletnici mature 27. 6. 1981 ob 19. uri v hotelu Habakuk pod Pohorjem.

Prijave pošljite do 15. 6. 1981 na naslov: Rozika Klemenčič, Marčičeva 3, 62000 Maribor